

neg

ПСИХОЛОГИЯ

6'82

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

С. Гановски — председател

Членове:

Хр. Бонев, К. Василева, В. Вичев, Е. Генова, Ф. Генов, М. Драганов, З. Иванова, Г. Йолов, Д. Йорданов, И. Косев, Л. Мавлов, Г. Пирьов, Б. Първанов

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

Акад. С. Гановски — главен редактор, чл.-кор. проф. Г. Пирьов — зам.-главен редактор, проф. д-р Ф. Генов — отг. секретар.

Членове: ст. н. с. А. Петков, ст. н. с. д-р К. Златарев, ст. н. с. Т. Трифонов, Кр. Крумов, Хр. Костадинчев

ОРГАН НА ДРУЖЕСТВОТО НА
ПСИХОЛОЗИТЕ В БЪЛГАРИЯ
КОЛЕКТИВЕН ЧЛЕН НА СНР

6 — 1982

ГОДИНА X

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Нов стадий в развитието на психологията в НРБ 334
2. Приветствия 337
3. За състоянието на психологическата наука у нас 344
4. Програма за развитието на психологията в светлината на решенията на XII конгрес на БКП 356
5. Устав на Дружеството на психолозите 361
6. Централен съвет на Дружеството на психолозите 369
7. Секции 370
8. Кръгли маси 387
9. Изтъкнат и уважаван учен—проф. Ф. Генов на 60 г. 392

PSYCHOLOGY

Official journal of the Bulgarian
Society of Psychology
Sofia, V. Levski Stadium

НОВ СТАДИЙ В РАЗВИТИЕТО НА ПСИХОЛОГИЯТА В НРБ

Вторият конгрес на Дружеството на психолозите в България, който се състоя в София на 13 и 14 октомври 1982 г., отбеляза нов стадий в развитието на българската психология като важна обществена сила. Конгресът беше посветен на основната тема: „Ролята на психологията за изпълнение решенията на XII конгрес на БКП“.

Конгресът беше открит с основния доклад на Ръководството на Дружеството на психолозите, изнесен от неговия председател акад. Сава Гановски. В този доклад, който се публикува в настоящия брой на списанието с малки съкращения, се направи анализ на постиженията и слабостите на нашата психология след Първия конгрес през 1977 г., като се набелязаха и предстоящите задачи на Дружеството, на неговите подразделения и на звената по психология в НРБ, които произтичат от решенията на XII конгрес на БКП.

Големият интерес към работата на конгреса и признанието за обществената значимост на психологията намери израз в участието в работата на конгреса на отговорни партийни и държавни ръководители: секретаря на ЦК на БКП проф. д-р Стоян Михайлов, зав. отдел „Наука и образование“ на ЦК на БКП проф. Никола Стефанов, министъра на народната просвета проф. Александър Фол, ректора на Софийския университет „Климент Охридски“ акад. Георги Близнаков, председателя на председателя на Медицинската академия акад. Атанас Малеев — проф. д-р К. Заимов, директора на Единния център за наука и подготовка на кадри по философия и социология чл.-кор. Стефан Ангелов, представителя на Съюза на научните работници чл.-кор. Кирил Серафимов, председателя на Дружеството на педагозите — проф. д-р Жечо Атанасов, представителя на Социологическата асоциация проф. д-р Ради Василев. Поднесените от тях приветствия се поместват в настоящия брой на списанието.

В работата на конгреса взеха участие и представители на дружествата на психолозите от Унгарската народна република доц. Пол Валдеш и от Полската народна република доц. Казимек Мигдау. Те също поднесоха приветствия до участниците в конгреса от името на своите дружества.

Най-съществената част от работата на конгреса беше извършена в 12-те секции и двете „кръгли маси“, на които бяха изнесени 283 доклада и научни съобщения, както и някои непредвидени в научната програма съобщения — почти всички следвани от оживени дискусии. На всички регистрирани участници в конгреса, на брой 370 души, бяха раздадени публикуваните резюмета на докладите и научните съобщения, а кратки сведения за работата на секциите и „кръглите маси“ се публикуват в настоящия брой на сп. „Психология“. Някои от най-значителните доклади ще бъдат отпечатани според възможностите на списанието в бъдеще.

На заключителното общо събрание на Дружеството се прие Програма за развитието на психологията в светлината на решенията на XII конгрес на БКП и решението на Секретариата на ЦК на БКП за използването на социологическите и психологически знания в практиката. Тази програма,

която по своя обхвaten характер има качествата на национална програма, поставя важни задачи пред всички български психолози за по-близките и по-далечните периоди в тяхната научна и научно-приложна дейност.

На същото събрание се приеха някои изменения в Устава на Дружеството, с които на неговите клонове се предоставят по-големи възможности за приемане на нови членове, за организационната, научната и пропагандистката дейност. Приеха се и нови членове на Дружеството.

След отчета за организационната и научната дейност на Дружеството, изнесен от неговия първи заместник-председател чл.-кор. Генчо Пиръов, и на ревизионната комисия, изнесен от ст.н.с. Кирил Златарев. Общото събрание избра Централен съвет, който на своето първо заседание избра новото ръководство в следния състав: председател акад. С. Гановски, зам.-председатели — Г. Пиръов, Г. Йолов, Ф. Генев, секретар Л. Мавлов и членове: М. Драганов, Ст. Жекова, Б. Първанов, И. Косев, Хр. Бонев, Н. Божков.

Резултатите от работата на конгреса могат да се характеризират в няколко посоки.

— Преди всичко конгресът потвърди, че и психологическата наука и практика, като неделима част от науката в България, под благотворното влияние на ленинската априлска политика на Българската комунистическа партия, са постигнали най-високото си развитие в нашето 13-вековно съществуване. Постиженията на редица български психолози са широко известни и се ползват не само в България, но и в много други страни на света.

— Конгресът мина под знака на самокритично обсъждане на ролята и мястото на различните клонове и звена на психологическата наука в решаването на задачите, поставени от XII конгрес на партията за ускорено развитие на страната в следващите 5—10 години. В приетата програма се набелязват мерки за усиляване дейността на психолозите при решаването на тези задачи, които се очертават и главните проблеми, по които да се работи.

— Конгресът обоснова необходимостта от по-нататъшното разширяване на звената по психология и назрялата потребност от научноизследователски институт към БАН.

— Подчергана беше необходимостта от подобряване подготовката на кадрите и увеличаване на кадровия състав на научните звена и тяхното снабдяване със съвременна апаратура за научни изследвания.

— Конгресът отдели специално място за решаването на задачите, произтичащи от Решението на Секретариата на ЦК на БКП за използване на психологическите и социологическите знания в практиката. Тези задачи бяха разгледани както в основния доклад и в някои от докладите в секциите, така и на тях по-специално бяха посветени двете заседания на „кръглата маса“ — за ролята на психолога в производствените предприятия и за мястото му в училището. Информация за работата на тези заседания се дава в настоящия брой на списанието. Предстои огромна работа за Дружеството и неговите клонове, за научните институти и висшите учебни заведения относно подготовката на кадрите в психологическите служби за оказване на научна и методическа помощ в тяхната работа. Подготви се изложение с редица конкретни предложения, което се представи на Министерството на народната просвета. Конгресът предяви изискване за по-нататъшно усъвършенстване на учебния план — програмите за обучение на психологиче-

ските кадри и тяхното привеждане в съответствие с потребностите на социалната практика.

— Вторият конгрес се отличава както от Първия конгрес, така и от трите национални конференции на Дружеството по това, че в неговата работа взеха участие, наред с научните работници и докладчиците, и дейци от психологическата, управленческата и обществено-политическата дейност, което допринесе за полезен обмен на знания и опит.

— В конгреса активно участваха било като председатели на секции, било като докладници или дискусанти всички най-изявени български психолози. Той се превърна в мощно обединително звено, в което се вляха колективните усилия не само най-изтъкнатите, но и психолозите от средното поколение и особено на най-младите, начеващи научни работници. За повечето от тях Вторият конгрес беше висококвалифициран форум за научна изява.

— Вторият конгрес се характеризира и с научни доклади и съобщения по нови клонове и области на психологическата наука. Сред тях се отрояват юридическата психология, психологията на политическата дейност, психологията на творчеството, психологическите проблеми на пенсионната възраст, народопсихологията, психологически проблеми на въздействието върху личността на различни видове културни прояви. Значително е разширена проблематиката и подобрена по качество представената научноизследователска продукция в различните секции на конгреса. Той се яви не само своеобразен преглед на достигнатото, но и стимул за по-нататъшна работа в различните клонове на психологическата наука у нас.

— Най-голям интерес предизвикаха двете „кръгли маси“ за ролята на психолога в предприятието и в училището.

— Вторият конгрес се проведе в условията на благоприятна обществена атмосфера, която се създаде след публикуване Решението на секретариата на ЦК на БКП за използване на социологическите и психологическите знания. Това даде отражение и в положителния отклик на средствата за масова информация, отразяващи работата на конгреса, което спомогна за изграждане на общественото мнение по проблемите на психологията.

— Голямото внимание, което Централният комитет на БКП и лично генералният секретар др. Тодор Живков отделя на психологическата наука, задължава твърде много всички психолози, които с общи усилия трябва да съдействуват за превръщането на психологията в градивна сила на общественото ни развитие.

Приветствия

Проф. АЛЕКСАНДЪР ФОЛ — министър на Народната просвета

Уважаеми другарки и другари делегати!

Вторият конгрес на българската психология е важно събитие в духовния живот на страната, ярка българска защита на една от най-старите науки в света.

Наистина психологическата наука е с респектираща история, но тя е и с примамливо бъдеще, защото нейните цели съвпадат със стремежа на социалистическия човек да се самоопознава и самоусъвършенствува.

Психологията прочее има важни функции в системата на науките за човека. Тя е фронтова наука на човекознанието, стимулира духовното възвишаване на нацията, участвува в сформиранието на съвременната комунистическа цивилизация.

Програмата на конгреса показва колко е широк обхватът на изследванията, колко много са сферите на обществената практика, върху които психологията упражнява влияния и въздействия.

Позволете ми обаче ревниво да отбележа, че образованието винаги е било най-благодарната проблематика за психологически изследвания и за реализация на резултатите от тези изследвания.

Разбира се, ще бъде сигурно невярно, ако се каже, че са решени всички теоретически и приложни проблеми на образованието. Пред нас стои сложната задача да се създаде обща теория на образованието, която е не само педагогическа, а и психологическа, която подтиква изграждането на единния образователен процес в новото българско училище.

Сега, след Дванадесетия конгрес на Българската комунистическа партия, е възможно рязко да се актуализират диренията в областта на психологията, дирения с преки научно-практически резултати, осмислени като приложение на теоретическите разработки и практическите подходи на другаря Тодор Живков през последно време.

Разрешете ми от името на Висшия учебен съвет, на Министерството на народната просвета, на всички просветни дейци да ви поздравя с откриването на Втория конгрес и да ви пожелаея успешна работа.

Благодаря за вниманието!

Акад. ГЕОРГИ БЛИЗНАКОВ — ректор на СУ „Кл. Охридски“
и член на Президиума на БАН

Уважаеми другарки и другари!

Голямо удоволствие и висока чест е за мен да ви приветствувам от името на Президиума на Българската академия на науките и нейния председател академик Ангел Балеvски и да пожелаея на вашия конгрес успешна работа.

Особено голямо удоволствие за мен като ректор на Софийския университет е да ви поднеса приветствията на Академичния съвет на този универ-

ситет, в който работиха пионерите на психологическата наука у нас, в който работиха ветераните на психологическия фронт у нас като академик Сава Гановски, чл.-кор. Генчо Пиръв, проф. Жечо Атанасов и много други, където и днес се подготвя една млада генерация от психолози, толкова нужна за съвременния живот на нашата страна.

Не е прилично за един химик като мен да говори за значението на психологическия фронт, за психологията като наука, за психологията като фактор. Аз по-скоро бих искал да изразя пред вас едно убеждение, дълбоко мое и на много мои колеги, което се състои в това, че едва ли е възможно някога част от обществения живот, най-общо казано, в една страна да се движи напред, без да се познават дълбоко законите на психологията, без да се познава дълбоко психологията на съвременния човек, бил той дете, ученик, студент, бил той работник, селянин или интелегент и на обществените групи.

Ние сме свидетели на изключително силно влияние с оглед на вмешателство в редица страни, познавайки дълбоко психологическите настроения на отделни обществени групи.

Мое дълбоко убеждение е и това показва обществената практика, че ние не можем да отидем напред, ако не обърнем внимание на това, което другарят Гановски преди малко изтъкна, а именно на душевността на хората. Ако доскоро ние обърцахме внимание преди всичко на технологията, на усъвършенствуване на машините, то днес нашата страна може да отиде още по-напред в своето развитие, ако се обърнем дълбоко в душевността на нашия народ, за да можем да използваме онези резерви, които не искат особени капиталовложения и чрез които, както показва обществената практика, може да се повиши многократно т. н. обществена производителност на труда.

Уважаеми другари и другарки!

Вашият конгрес придобива особено значение и поради това, че на него ще бъде разгледана и приета национална програма за развитието на психологията в Народна република България в светлината на решенията на Двадесетия конгрес.

Бих искал да пожелаая на вашия конгрес още веднъж успешна работа, успешно изпълнение на тази високоотговорна и толкова важна за развитието на нашето общество задача.

Акад. АТАНАС МАЛЕЕВ — председател на МА и първи зам.-министър на Народното здраве

Уважаеми участници във Втория конгрес на психолозите в България!

С особено удоволствие бих желал да поднеса приветствията на ръководството на Медицинската академия и на многобройните нейни медицински работници, между които вече и значителен брой психолози, на българските психолози и на всички техни гости.

Между психолозите и лекарите винаги е съществувала тясна връзка. Здрава спойка между тях е физиологичната психология, наука, която днес все по-могъщо извисява своя ръст и която те не могат да разработват без

взаимно сътрудничество. Тяхното сътрудничество, от друга страна, налага все по-императивно съвременният живот, чийто възход изисква все по-пълно познаване на човешката личност и създаване на по-голям простор на нейното всестранно развитие, за стимулиране и профилактика на нейните творчески възможности.

Другарят Гановски вече посочи, че тази потребност на нашето време и общество бе очертана от генералния секретар на партията в отчетния доклад на Дванадесетия конгрес.

Известно е също така, че през месец май 1982 г. Секретариатът на Централния комитет обсъди проблема за по-широкото използване на социологичните и психологични знания за усъвършенстване на производството и при съответни решения.

Няма съмнение, че от приложните клонове на психологията пионерска роля се пада на медицинската психология. Бих желал специално да подчертая, че ръководството на Медицинската академия цени високо усилията на психолозите, които работят в нейните звена и на които тя разчита много не само при лечение на болните и подобряване културата на медицинското обслужване, но също и като ценни сътрудници при подработването на научни проблеми.

Особено тясно е сътрудничеството на психологията с нашите психиатри-невролози, респективно невропсихолози, много от които ще бъдат и активни участници в този конгрес.

Ръководството на Медицинската академия се радва, че хабилитирани сътрудници на Академията са ценени като преподаватели по невропсихология и психопатология в курсовете за психолози, педагози и философи. Несъмнена придобивка за нашето здравеопазване се явява утвърдената специалност по медицинска психология и педагогическа рехабилитация за психолози и педагози.

Няма съмнение, че ръководството на Софийския университет и Медицинската академия, както и съответните научни дружества биха могли още по-пълно да използват възможностите на интердисциплинарните колаборации. В това отношение би следвало особено да се насърчават разработките в областта на физиологичната психология, т. е. науката за мозъчния фундамент на психиката, както и в областта на невропсихологията за съответните звена на Софийския университет, Медицинска академия и БАН.

Едва ли е необходимо да се пояснява общотеоретичното и практическо значение на подобни изследвания. В областта на психофизиологията, т. е. на психосоматичните зависимости, тези изследвания са твърде съществени при профилактиката и лечението на хипертоничната болест, язвата на стомаха и редица други заболявания с ражно социално значение.

В областта на разработването и апробирането на психологични методи на изследване за педагогически и клинични цели, към този клон на психологията в звената по клинична психология на Медицинската академия има подчертан интерес и интересни успехи. Ръководството на Медицинската академия е готово да насърчава разработките в тези и други области.

Накрая позволете ми още веднъж да приветствам участниците в конгреса от името на Медицинската академия и лично от мое име и да им пожелаая ползотворна и приятна работа!

Чл.-кор. КИРИЛ СЕРАФИМОВ — главен секретар на Съюза на научните работници

Съюзът на научните работници в България и Философско-педагогическата секция към него сърдечно поздравяват делегатите на Втория конгрес на Дружеството на психолозите в България.

Психологичната наука у нас има многогодишно съществуване. Тя бе широко застъпена от самото основаване на Софийския държавен университет. Тя се развиваше и сега се развива в непосредствена връзка с напредъка на психологията и педагогиката.

Такива научни работници като професор Иван Георгиев, проф. Нейков, проф. Кацаров, акад. Сава Гановски, проф. Герасков, проф. Спиридон Казанджиев, акад. Михаил Димитров, проф. Христо Негенцов, проф. Генчо Пиръв и цяла редица млади психолози са оставили и оставят трайни следи в развитието на българската философия, психология и педагогика.

Нашите психолози решават сега важни задачи в педагогическата дейност с подрастващото поколение в обновяването на производствените процеси, с повишаване съзнателното участие на работниците в тях, с разрешаването на техните психологически проблеми и в цялостното комунистическо възпитание на нашия народ.

Съюзът на научните работници в България е напълно уверен, че философските, психологическите и педагогическите кадри ще дадат своя принос с интердисциплинарната разработка на проблемите, свързани с изграждането на развитото социалистическо общество.

Решенията на Централния комитет на БКП и личното отношение на генералния секретар на ЦК на БКП другаря Тодор Живков по отношение ролята на психологията е гаранция, че на нея е дадено и се дава определено значително място в реализацията на големите цели и задачи на партията по отношение на науката.

Чл.-кор. СТЕФАН АНГЕЛОВ — директор на Единния център по философия и социология към БАН

Драги другарки и другари!

От името на Единния център, в който психологията заема едно от почетните места, искам да поздравя всички делегати и гости на настоящия Втори конгрес на психолозите.

Беше време, когато психолозите в България се четяха на пръсти. Днес имаме една армия изградени психолози от ветерани, средна възраст и младо поколение, гаранция, че всички проблеми, които социалната практика и нашата партия поставят пред психологическата наука, могат да бъдат решени. Разбира се, от първия до втория конгрес на психолозите имаме завоевания, които могат да ни радват, но заедно с това сигурно настоящият конгрес ще отчете, че има редица проблеми, по които психологическата наука в България не си е казала думата.

Аз имам пред вид както изследванията на фундаментално, така особено и на приложно равнище, за което, както е известно, има специално решение на Секретарната на Централния комитет на нашата партия.

Психологията обективно като наука има голямо бъдеще. Аз бих добавил, тя има голямо настояще и колкото по-добре вникнем ние, особено специалистите в тази област, в кардиналните проблеми, които чакат решение от нашата наука, от силата на психологията с методологическата роля на философията, с обединените усилия на останалите обществоведи, ние можем да решим проблема за човека в съвременния свят и особено в изграждането, във формирането на социалистическия тип личност.

Желая успех на Втория конгрес на психолозите в България.

Благодаря ви за вниманието!

Проф. ЖЕЧО АТАНАСОВ — председател на Дружеството на педагозите в България

Другарки и другари!

Заставам пред микрофона, за да ви поздравя от името на педагогическото дружество.

Двете науки — психологията и педагогиката, обединени от съвместни усилия за възпитанието и изграждането на социалистическата личност, са свързани както водородът и кислородът, които образуват водата.

Крепкото научно единство и взаимното ни сътрудничество сега е нужно не само поради вътрешното родство на проблемите, които са предмет на нашите науки, но като отклик на големите задачи, които БКП постави пред нас на своя юлски пленум през 1979 година и в документите на Дванадесетия партиен конгрес. Осъществяването на преустройството на социалистическото ни училище не е възможно без съпътстващото и постоянно научно осигуряване, а то е задължение преди всичко на нашите науки.

Вашите научни успехи ще бъдат успехи и за нас, педагозите, но в последна сметка всички сме обрели съдбовно цялата си дейност на великото дело, на една цел — възпитанието на новия човек, строител на социализма и за победата на комунизма.

Във връзка с вашия конгрес, ние ви поздравяваме тъй, както братя поздравяват братя, както другари желаят най-доброто на другари.

Дерзайте, другари!

Проф. РАДИ ВАСИЛЕВ — зам.-председател на Българската социологическа асоциация

От името на Българската социологическа асоциация и на нейния новоизбран председател, член-кореспондент на БАН Нико Яхнел, най-сърдечно ви поздравявам с откриването на вашия конгрес и ви пожелавам ползотворна творческа работа.

Българските социолози и българските психолози и досега са работили в добро сътрудничество, но няма съмнение, че в духа на конгресната постановка за мястото на социолога и психолога в предприятието това наше сътрудничество ще трябва да се разшири и задълбочи и то действително ще стане.

Пожелавам още веднъж успех в работата на вашия конгрес!

Доц. д-р КАЗИМЕЖ МИГДАУ — член на Президиума
на Дружеството на полските психолози

Уважаеми членове на президиума!
Уважаеми другарки и другари!

От името на централното ръководство на Дружеството на полските психолози искам сърдечно да благодаря за поканата наш представител да вземе участие във Втория конгрес на българските психолози.

Лично аз съм много радостен, че аз бях избран да представям Дружеството на полските психолози на конгреса. В този случай, въпреки че аз представям нашата организация, не мога да не изразя и моите собствени виждания.

Психологията, като една от хуманните науки, има като главна цел да служи на хората, да служи за доброто на човека. Ние, психолозите, които работим в областта на психологията, се стараем да постигнем тази достойна цел чрез различни дейности.

Съвременният човек, независимо от условията, в които живее, се нуждае от помощ, тъй като просто е потопен и загубен в редица функционални връзки, които цивилизацията създава. Това е доказан обществен факт. Помощта, която психологията може да окаже, се разпростира във всички области, но най-важни според мен са три.

Първият аспект, това е формиране на творческа личност, т. е. тя е настроена да решава нови и по-сложни задачи.

Вторият аспект, това е усъвършенствуване дейността на човека в различните социални области.

Третият аспект, това е помощ на болния човек. Реализацията на тези задачи е извънредно трудна главно по методологични причини, които, както колегите знаят, са свързани с нивото на развитие на психологията като наука, но на психологията служат и тези контакти, които се развиват между хората и обществото.

Много се радвам на възможността лично да участвувам в работата на вашия конгрес. Най-важни според мен са контакти с колегите между дружествата на психолозите от различните страни. Нищо не може така да сближи хората, както реализирането на общите цели, обмяната на общите мисли на тема как нашите цели да бъдат реализирани.

Независимо че работим в различни страни, тъй като сме социалистически страни, нашите главни цели са общи, понеже психологията като наука е една наука. Общото е работата, която ние трябва да вършим по отношение на човека. Единствената трудност, това е езиковата бариера, но се стараем да я преодоляваме, както можем.

От името на Дружеството на полските психолози и на Президиума на Централното ръководство на Дружеството на полските психолози желая на участниците във Втория конгрес на българските психолози успешна работа!

Благодаря за вниманието.

Почитаем президиум, почитаем конгрес!

Преди всичко искам да благодаря от името на унгарските психолози и на унгарското дружество на психолозите за поканата да присъствуваме на конгреса.

С радост изпълнявам задължението на нашето дружество да бъде представител на нашите психолози от Унгария. Бих искал да предам поздрави от унгарските психолози и пожелания за успешно протичане на конгреса.

В програмата се виждат заложен доклад и възможността за отчитане на големия труд на психолозите в България. Темите от програмата показват, че българските психолози са направили много за решаване на задачите, стоящи пред психологическата наука в отговор на важните задачи, поставени пред психологията.

Трябва да се каже, че при всички положения това не е лесна задача за изпълнение. На един такъв конгрес е възприето да отчетем резултатите и да поставим в перспектива задачите, които стоят пред нас.

В Унгария също интересът към психологията е доста голям. При нас имаме доста задачи за решаване както в теоретично отношение, така и в решаване на практико-приложни задачи.

Същевременно трябва да кажем, че многото задачи ни поставят в положение с малко хора да решаваме много задачи. Имайки пред вид малобройността на унгарските психолози при решаване на тези задачи, ние отдаваме голямо значение на връзките между българските колеги за обмяна на опит в тази наука.

Същевременно сме убедени, че с това съвместно сътрудничество ние ще повишим и нашите общи резултати. Затуй за нас е голяма радост да вземем участие в едно такова мероприятие.

Разрешете ми още веднъж да пожелая успешна работа на конгреса.
Благодаря!

ДОКЛАД

ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА ПСИХОЛОГИЧЕСКАТА НАУКА У НАС (В СВЕТЛИНАТА НА РЕШЕНИЯТА НА XII КОНГРЕС НА БКП И РЕШЕНИЯТА НА СЕКРЕТАРИАТА НА ЦК НА БКП),

изнесен от акад. Сава Гановски, председател на Дружеството на психолозите

Вторият конгрес на нашите психолози се провежда в твърде благоприятна вътрешна и извънредно трудна външна обстановка.

За вътрешното положение на страната ни най-характерно е провеждането на XII конгрес на БКП, който подчерта огромните политически, икономически и културни постижения в изграждането на развитото социалистическо общество у нас и набелязва грандиозна програма за по-нататъшното икономическо, политическо и културно развитие през VIII петилетка и до 1990 година.

Върху основата на творческия марксистко-ленински анализ на закономерностите на зрелия социализъм се разкрива и диалектичното единство на материалното и духовното производство (в което има част и психологическата наука), които все повече се сближават, обединяват и интегрират. За нас от особено значение е партийната постановка за нарастващата роля на субективния фактор в материалния и духовния прогрес на социалистическото общество. Става все по-ясно, че процесът на формирането на новия комунистически тип гражданин, личност, въпреки известни достижения, е един от най-сложните и вътрешно противоречиви социални явления, който заслужава най-сериозно внимание от нашите науки. Както се изтъкна на XII конгрес на БКП, българската наука, в това число и психологията, е в определен дълг не само спрямо теоретико-познавателното обяснение на редица процеси и явления в нашето социалистическо строителство, но и в превръщането ѝ в активна творческа сила в това строителство, а също така и за комунистическото възпитание на строителите на социализма.

Поради това огромно внимание в решенията на XII конгрес се отделя на успешното решаване на проблема за многостранно и в перспектива все-странно развитие на социалистическата личност, на социалистическия колектив, за повишаване на социалната активност, за масово творчество и новаторство, за пълноценна реализация и самореализация на всички трудови възрастни поколения.

Пред дейците и творците на психологическата наука възникват редица нови задачи, трудности и отговорности във връзка със съвременната сложна международна обстановка, в която повече от всякога нараства опасността от ядрена война, която готви империалистическата реакция и която, ако избухне, ще доведе човечеството до катастрофа. Затова борбата против войната и защитата на световния мир и мирното съвместно съществуване на страните с различен обществен строй са стратегически задачи както за нас, така и за прогресивното и миролюбиво човечество. Активизирането на идеологическата диверсия и психологическата война, която води империалистическата реакция, ни задължава да се противопоставим още по-решително със средствата на социалистическия хуманизъм и интернационализъм, със силата на нашата марксистко-ленинска идеология, която има, като своя

частно научна съставка и материалистическата психология, за да заемат своето отговорно място в борбата за мир и мирно съществуване.

I. ЗА ПОСТИЖЕНИЯТА И ОСНОВНИТЕ СЛАБОСТИ НА ПСИХОЛОГИЧЕСКАТА НАУКА У НАС

През периода от Първия до Втория конгрес на българските психолози психологическата наука, заедно с интензивното развитие общо за науката и специално на марксистко-ленинското човекознание у нас, постигна определени успехи. Най-общо преценени, нашите постижения се свеждат преди всичко в по-ясното ориентиране на българските психолози към решаването на актуални проблеми в областта на обществения живот, на труда и неговата производителност, управлението, образованието и формирането на социалистическата личност. Постигна се по-широко диференциране на съвременните клонове на психологията. Определен успех се наблюдава и по отношение на теорията и технологията на използване на психологическия експеримент, което позволи осигуряването на по-обективна емпирична информация. Съществено значение има и тенденцията за преодоляване на функционализма, изразена главно в общометодологически план, без да намира пълното си приложение при изследване на отделни психични механизми, процеси и качества. Крачка напред в нашите постижения са отделните проучвания в областта на психодиагностиката, свързани с професионалния подбор в някои клонове на производството и транспорта, професионалното ориентиране.

Заслужава положителна оценка опитът да се разработват отделни теоретико-методологически въпроси, свързани преди всичко с третирането на предмета и систематиката на психологията в наше време, на нейната роля като фундаментална наука, връзката ѝ с другите науки, за дейността, личностния подход и други проблеми, поставени преди всичко в публикациите на чл.-кор. Г. Пиръов, ст.н.с. I ст. А. Петков, доц. Из. Негов и др.

Една от положителните тенденции в досегашната ни работа е същественото място, което заемат изследванията за същността и ролята на мотивацията в различните дейности. Осъществени бяха специфични разработки във връзка с анализа на творческата дейност от чл.-кор. Г. Д. Пиръов, проф. П. Русев и по-млади български психолози. Положителна оценка заслужават и изследванията на психологическите характеристики на труда и трудовата дейност, изясняващи взаимовръзката между личност и професия, психична готовност, реализация, изява и самоизява, социална активност на личността и колектива на проф. З. Иванова, проф. Г. Йолов, проф. Ф. Генев, проф. М. Драганов, ст.н.с. I ст. А. Петков, проф. Т. Трифонов, д.м.н. К. Златарев, ст.н.с. Хр. Бонев, ст.н.с. К. Гурбалов, ст.н.с. И. Косев, ст.н.с. В. Русинова.

През отчетния период се разшири и задълбочи една от най-трайните тенденции на нашата наука — взаимовръзката между развитие и възпитание, развитие и обучение. В този план се постигнаха определени успехи в изследването на отделни психични явления, свързани с учебно-възпитателната дейност. Определен принос в тази проблематика имат чл.-кор. Г. Пиръов, ст.н.с. I ст. Л. Георгиев, доц. П. Николов, д.п.н. Ст. Жекова, д.п.н. Д. Йорданов, д.п.н. Г. Ангушев, д.п.н. Л. Десев и др.

Проблемът за взаимовръзката между развитие и възпитание се обогати

чувствително и в тематично отношение. Формирането и развитието на психиката в детската възраст, като една от добрите традиции на нашата психология, през последните години бележи нови изследователски тенденции по посока на ранното детство, юношеската и младежката възраст в изследванията на проф. В. Манова, ст.н.с. Пенушлиева, доц. Х. Силгиджиян и др. Осъществени са индивидуалните геронтопсихологически изследвания (н.с. И. Петров) и първото колективно социално-психологическо проучване на третата възраст у нас, посветено на Международната година на възрастния човек, от колектив на СУ и БАН с ръководител проф. Г. Йолов.

Друга област е свързана с проучване на социално-психологическите явления, като многостранните аспекти на детския, производствения и спортния колектив, на социално-психичния климат, общественото мнение, сърезованието, народопсихологията, общуването, психичното напрежение, екстремални ситуации при условията на НТР и съвременния живот. През последните години в АОНСУ целенасочено и системно се разработват психологическите и социално-психологическите проблеми на социалното управление. Характерно за някои от тези изследвания е, че са осъществени върху основата на интердисциплинарния подход, като взаимовръзката между социалната психика и морал, психика и възпитание, проблеми на челния опит, на социалната и професионалната адаптация. Следва да се отбележи интензивната изследователска дейност на социалните психолози — проф. д-р Ф. Генов, проф. д-р М. Драганов, проф. Г. Йолов, д. п.н. Л. Десев, доц. П. Василев, ст.н.с. И. Косев и др.

Едно от трайно присъстващите приложни направления на психологията у нас е спортната психология. Проблемите, разработвани от спортни психолози, като проф. д-р Ф. Генов, ст.н.с. I ст. Б. Първанов, ст.н.с. Е. Генова, доц. д-р Н. Попов, доц. Св. Димитрова и др., относно мобилизационната готовност на спортиста, психологическите основи на подбора и тренировките, на автотренинга и психичната саморегулация, на физическото възпитание, намират широко приложение в спортната дейност и масовата физкултура.

В развитието на нашата психологическа наука, по традиции и особено в последните години, бяха постигнати съществени научни резултати в областта на невропсихологията, медицинската психология, психопатологията. По-системни и целенасочени са проучванията върху мозъка като материален субстрат на психичната дейност. Плодотворни за нас са интересите на редица медици-невролози и психиатри по проблемите на психотерапията и психичното здраве на човека.

В методологическо и методическо равнище на развитие на психологическата наука особено място има експерименталната психология. Какви са успехите на експерименталната психология у нас? Съществено постижение е, че едновременно със специалистите по експериментална психология, които се занимават с конкретните проблеми на психологическия експеримент, почти няма български психолог, който в една или друга степен да не провежда експериментална работа. Сравнено с положението ни до Първия конгрес, следва да отбележим, че това е едно от големите постижения на нашия психологически фронт.

През отчетния период значително подобрене постигна и международната дейност на нашето Дружество. Доказателство за по-активното и целенасочено участие на нашите психолози в международни научни прояви е

фактът, че почти всички делегати участват с доклади и съобщения, а някои от тях бяха включени в международни ръководни органи.

Заедно с посочените по-съществени постижения в нашата психологическа наука, съществуват редица трудности, слабости и нерешени проблеми. Преди всичко, както се посочва и в съответни партийни документи и решения, психологията у нас все още в редица направления изостава от изискванията на социалната практика и от степента на развитост на психологическото познание в света. Не са обхванати в пълнота фундаментални проблеми и значими клонове на психологическата наука, като диференциалната психология, инженерната психология, политическата психология и др. Недостатъчно се изучават индивидуалните особености, психичните състояния, човешката типология.

При осъществяващото се диференциране на отделните клонове на психологията все още не е постигнато необходимото интегриране, позволяващо комплексни подходи и решения на основни въпроси на психологическото изследване. Във връзка с това, не е създадена необходимата координация в проучванията, осъществявани от отделни звена на различните клонове на психологията и сродните науки. Комплексните изследвания в теоретичната и научно-приложната психология са все още недостатъчни.

Друга слабост на психологическата наука и практика е свързана със състоянието на психодиагностиката и по-специално с психологическото измерване. В това отношение у нас не са създадени съответните традиции, както в други страни. Поради това използването на отделни тестови въпросници и отделни методики протича стихийно и неконтролирано.

Отсъствието на единна научноизследователска стратегия по психология в нашата страна сериозно затруднява планирането и координирането на психологическите изследвания. У нас все още не е решен въпросът за основни координиращи звена по психология.

От същата гледна точка психологическият фронт трябва определена критика и по отношение на внедрителския цикъл и ефективно въздействие върху социалната практика. Обстоятелството, че за малкото на брой национални изследвания са налице в значителна степен дребнотемиято и индивидуалният стил на работа показва колко далеч сме все още от изискванията психолозите да изградят научни творчески колективи и наистина да се помогне психологията да се превърне в непосредствена производителна сила и да навлезе по-решително в нашата практика. „В нашите заводи и стопанства — изтъкна др. Тодор Живков в Отчетния доклад на ЦК пред конгреса — наред с икономиста, агронома и инженера, следва да заемат своето място социологът и психологът.“ Върху тази принципна постановка, в Решението на Секретариата на ЦК на БКП се казва: „За да се изпълни тази задача е необходимо да се осигури по-нататъшно развитие на социологията и психологията, а резултатите от техните изследвания да навлизат широко в материалното производство, да се използват най-рационално за осъществяване на повсеместната интензификация на икономиката, както и на другите сфери на обществения живот за израстване на трудовата реализация на социалистическата личност.“

II. ОСНОВНИ НАСОКИ И ЗАДАЧИ НА РАЗВИТИЕТО НА ПСИХОЛОГИЧЕСКАТА НАУКА У НАС

Съвременното психологическо познание изисква комплексен подход, който, от една страна, включва фундаментално-теоретическото, експерименталното и приложното психологическо познание, а от друга изисква взаимното допълване на социопсихичното, невропсихологическото и общо ергономическото изследване; и от трета страна, води до засилване на междудисциплините връзки със съответните обществени и природни науки. Този примерен комплексен подход се осъществява най-правилно върху основата на творческо прилагане на марксистко-ленинската методология в сферата на психологията. Ето защо едно от най-важните направления на интензивно развитие на психологическата наука у нас е:

а) За още по-системно и задълбочено разработване на теоретико-методологическите проблеми на психологията

Това главно изискване е имало своето неотменно значение и в досегашното развитие на психологическото познание у нас. Следователно възниква с цялата си острота и сложност въпросът за разработването както на общата методология на психологическата наука, разглеждана като приложение на принципите и законите на диалектичския и историческия материализъм в полето на психичните явления, така и на частнометодологическата и методическата проблематика, която още по-пълно да очертае предмета, задачите и основните методи на психологията като една от фундаменталните и приложни науки за човека.

Оттук произтича необходимостта за структурирането и анализа на теоретико-методологическите проблеми на психологията на следните три равнища:

— Равнище на общата философска методология, на чиято основа психологията може да изследва психиката и поведението на човека и колектива в материалния и духовния живот на обществото, в научно-техническата революция и социалното управление. Необходимо е в бъдещата си дейност Дружеството на българските психолози много по-определено и целенасочено да подпомогне формирането на изследователски колективи, които да обхвалят в широк спектър въпросите на общата методология на психологията, като същевременно се привлекат и специалисти от другите хуманитарни науки, и преди всичко от философията.

— Второ равнище — на частната методология, изисква съсредоточаване на изследователските усилия върху собствените теоретични проблеми на психологията. Целесъобразно е в бъдещата дейност на Дружеството на българските психолози да се формира специална секция по тези въпроси, да се организират и провеждат семинари, симпозиуми и конференции с оглед на обединяването на усилията и уеднаквяване на гледищата в тази толкова важна и необходима за психологията проблематика.

В тази логическа връзка, възниква с цялата си острота и въпросът за точно и ясно определяне на тематичния център и насоки в бъдещата ни работа, във връзка с третото равнище на теоретико-методологическата проблематика по психологията — създаването на собствени (или специални) мето-

дологически концепции в отделните отрасли и клонове на психологията. В това отношение особено полезно ще бъде системното организиране и провеждане на национални семинари и конференции, разгръщането на активни дискусии на страниците на списание „Психология“ и други списания у нас, провеждането на междусекционни съвещания в рамките на общата дейност на Дружеството на българските психолози, формирането на междудисциплинарни колективи и своевременното издаване на публикации по общометодологически и частнометодологически въпроси.

Методологическата, общодialeктическа, гносеологическа стратегия на марксистката психология най-добре въоръжава в идейно-научно отношение позицията на българските психолози, противостояща на идеалистическата буржоазна психология. Като обществено-идеологическа дисциплина с подчертано класово партийен характер, нашата теоретична психология никога не е била и не може да бъде безучастна към острата борба на идеологическия и научния фронт.

Но като се има пред вид, че заедно с другите хуманитарни науки психологията все по-определено се включва в сложния арсенал на идеологическата борба и най-вече лежи в основата на прословутата „психологическа война“, която днес води империалистическата реакция и която тъкмо в наши дни бележи нова вълна на въздействие върху световното обществено мнение, следва проблемите, свързани с критиката на съвременната буржоазна психология, целенасочено и организирано да ангажират активно всички нас, психолозите, за защита на мира и мирното съвместно съществуване.

Наложителна е и задачата за организирането на специални мероприятия в нашата бъдеща дейност, от рода на семинари и конференции, на които най-разпространените ненаучни и реакционни психологически теории да бъдат подлагани на критика и задълбочен марксистко-ленински анализ. На страниците на периодичния печат тази проблематика следва да бъде поле за активна изява на нойнствуващите маркнисти-психолози.

б) За решително подобряване на експериментално-изследователската дейност в психологията

Развитието на съвременната психологическа наука се характеризира все повече с приближаването ѝ до точните науки чрез въвеждане на числови измервания и математико-статистически анализ.

Лабораторният експеримент е бил и ще бъде едно от главните експериментални средства, защото чрез него се създават сравнително добри възможности за управление на условията и факторите на ситуацияите, разкриващи обективно реакциите и поведението на личността и групата. Особено остро възниква необходимостта на т. н. „чистота“ на лабораторния експеримент, която в еднаква степен предполага да се използва психологическата апаратура, да се извърши съответната математико-статистическа обработка и емпиричната информация и да се стигне до съответни теоретични обобщения.

Но доколкото не всички явления могат да се изследват по лабораторен начин, съвременният психолог може с успех да използва метода на естествения експеримент, който има преимущества, че се провежда в реални жизнени условия.

Една от най-важните задачи на психологията на съвременния етап на нейното развитие се състои в това, че следва да разглежда всички използвани

методи като единна система, осигуряваща най-добри възможности за комплексно изследване на психичните явления. Предимствата и ценността на всеки отделен метод се разкриват най-пълно в сътрудничество с други методи, но върху правилна теоретико-методологическа основа.

Трябва да подчертаем, че ролята на експерименталните психологически изследвания е еднакво важна както за фундаменталната, така и за приложната психология. Известно е, че такива важни приложно-практически въпроси, поставени от научно-техническата революция, като автоматичното разпознаване на образи, вербалното общуване човек—машина, овладяването на Космоса и морските дълбини, подборът и обучението на човека-оператор и много други, са пряко свързани с експерименталната психология.

Равнището на фундаменталните и особено на приложните психологически изследвания се определя в голяма степен и от използваните психодиагностични средства. В периода между нашите два конгреса започва да се преодолява изоставането в осигуряването на психологическия ни фронт със съвременни бланкови и апаратурни методики. Този положителен процес е свързан с еволюция в нагласите на редица специалисти относно възможностите на използвания в световната психологическа практика инструментариум за обективни, валидни и надеждни психологически измервания.

В научноизследователските лаборатории е необходимо интензивно да се внедряват и използват електронноизчислителни устройства. Въвеждането на микропроцесорна техника ще позволи цялостно управление и контрол на психологическия експеримент както и автоматизирана експресдиагностика, така необходима за приложните звена.

Само комплексното използване на различните методи и тяхното непрекъснато усъвършенстване с най-новите постижения на техниката, математиката и кибернетиката ще позволи на нашата психологическа наука не само да разполага с автентична емпирична информация, но и същевременно ще я доближава още по-плътено до изискванията на социалната практика на развитото социалистическо общество.

в) За още по-активно и целенасочено приложение на психологията в социалната практика

Един от най-важните ориентири за нас, българските психолози, които определят социалната функция на нашата наука, е Решението на Секретариата на ЦК на БКП, в което се казва: „Въз основа на собствени проучвания, на обобщаване и анализиране на социалната информация в предприятията, стопанските организации и селищните системи, социолозите и психолозите да разработват предложения и подпомогат активно въвличането на трудещите се в съставянето и изпълнението на насрещните планове, в усъвършенстването на социалистическата организация на труда, в ограничаването на текучеството и повишаването на квалификацията на работната сила; в подобряването на дисциплината и социално-психичния климат в колективите, в адаптирането на новопостъпващите работници и специалисти в предприятията и стопанствата; в изучаването и използването на общественото мнение и политическите настроения в трудовите колективи.“

Българската комунистическа партия, като главна направляваща и ръководеща сила на нашето социалистическо общество, отделя все по-голямо внимание на проблема за социалната функция на науката и особено на нейната тясна връзка със социалистическата практика. От тук произтича една

от най-важните задачи на Дружеството на българските психолози — да намери най-целесъобразните форми за пълна мобилизация на силите на всички психолози и на всички научни звена по психологията в страната за още по-голяма ефективност при използването и приложението на психологическото познание в практиката. Ясно е, че е необходимо творчески да се използва цялото съдържание на партийните решения и документи с отчитане на специфичния предмет и социалната функция на психологията, на вътрешната логика на нейното развитие, за да се превърне нашата наука реално в една от производителните сили на нашето общество.

Още В. И. Ленин нееднократно подчертава, че „... към масите трябва да се научим да подхождаме особено търпеливо и внимателно, за да разбираме особеностите, своеобразните черти на психиката на всеки слой, професия и т. н.“

В светлината на партийните изисквания и решения, с особена сила в научно-приложен план, се очертават проблемите, свързани с интензификацията, автоматизацията и хуманизирането на труда, адаптацията в производствената среда и в системата човек—машина, психичната стимулация на творчеството, новаторството и челния опит, многостранната социална реализация на всички поколения. С нарастваща сила за социалната практика се открояват и въпросите за повишаване ефективността на социалистическата организация на труда, особено на нейната бригадна форма, усъвършенстването на цялата система на социално управление, преустройството на всички степени на народното образование и активизиране на процесите на комунистическото възпитание. С интензивното разработване на тази проблематика психологът ще подпомогне непосредствено дейностите по професионалното ориентиране, квалификацията и преквалификацията, формирането и развитието на социалистическия колектив.

Върху основата на актуалните задачи, които партията поставя пред нас за научно-приложна и внедрителска дейност, целесъобразно е конгресът да обсъди и изгради още по-ясно стратегията за предстоящия период, която да намери своето организационно и тематично решение в предложението за обсъждане на проект за Програма за дейността на Дружеството след Втория конгрес.

Преди всичко се налага необходимостта да се предприемат сериозни научно-организационни мерки за обединяване усилията на многобройните научно-приложни звена, лаборатории и групи, които засега са в структурата на различни министерства, ведомства и научни организации и действуват почти изолирано едно от друго. Не може да се очаква конструктивен изход от това неблагоприятно положение, ако в най-близко време не се създаде обединяващ научно-методичен център, който заедно с координиращите функции в областта на изследователската проблематика да поеме задължението за подготовката и преквалификацията на психологическите кадри, за организирането и провеждането на крупни национални и международни конференции по проблемите на психологията.

Необходимо е същевременно да се уточнят проблемите, свързани със статута на психолога в предприятието и училището, за неговата организационна и методическа подчиненост. Върху основата на съветския опит предстои отговорната задача за изграждане на служби по психологията, като жизнена форма на интеграция на психологията с практиката. Чрез тази нова организационна единица досегашните лаборатории, групи или отделни специа-

листи, работещи като психолози в предприятието, ще придобият качествено ново равнище на непосредствено обслужване на практиката. Но задачата не е само да се изграждат такива служби, а чрез съдействието на Дружеството на българските психолози да се намери най-ефективна отраслова и надотраслова система на организация и ръководство. Досегашната практика на директна подчиненост на заводския психолог на ръководството на предприятието трябва да бъде допълнена и обогатена чрез двойна функционална натовареност, т. е. да има своето научно-методическо ръководство от съответните психологически институции.

Във връзка с генералните насоки на преустройство на народното образование, психологията все още не е заела своето отговорно място и роля. Предстои ни да създадем цялостна психологическа концепция за това преустройство, която да подпомогне просветните дейци за намиране на най-подходящите форми и равнища на неизползуваните резерви на детската възраст, за психологическите и интелектуални възможности на децата и юношите, за психо-педагогическите основи на обучението и възпитанието. Глобален проблем за психологията като особено близка на образователното дело е изследването на научно-приложните аспекти на детското творчество и развитието на заложбите и способностите на децата в училищната възраст. В тази насока особено внимание заслужава международното движение „Знаме на мира“, което получи изключителна международна популярност и стана един от най-мощните форуми на детското творчество в света.

Съществена насока в социалната функция на психологията е и още по-системното и целенасочено разработване на психологическите аспекти от дейността на политическите организации, на идейно-политическата борба на съвременния етап, проблемите на мира и на международното сътрудничество. Заслужават още по-голямо внимание въпросите, свързани с научните основи на дейността на средствата за масова информация, лекционната пропаганда и културно-просветната работа. Назрял е моментът за консолидирането върху тази основа на една политическа психология у нас, която ще бъде мощен лост както за обогатяване на теоретико-методологическите основи на психологическото познание, така и за засилване а нейните научно-приложни функции.

В Решението на Секретариата на ЦК на БКП се отделя особено място за подготовката на кадри по психология, предназначени за социалната практика. Това налага да се търсят решително нови форми и средства както за обучението на студентите в специалност „Психология“, така и за квалификацията и преквалификацията на работещите психолози в производството, в училищата, здравните и обществени организации. За тази цел е необходимо в курса на обучение на студентите-психолози още през настоящата и следващите учебни години да се създаде специален профил за подготовката на специалисти, които да работят като психолози в практиката. Целесъобразно е при създаването на новия опит да се премине и към специализация на студентите, която още по-пълно и целенасочено ще ги подготви за работа в производството, образованието, здравеопазването и пр. Следдипломната квалификация на работещите вече психолози и на специалисти, които нямат психологическо образование, е също една от важните предстоящи задачи на Дружеството и на централните научни звена по психология. Следва да изпълним неотложно и другата задача, която произтича от Решението на Секретариата на ЦК на БКП — да се използват най-развитите психол-

гически звена в страната като база за практическо обучение и стаж на студентите. Нова задача в същата насока е системната и организирана психологическа подготовка на ръководните кадри с оглед повишаване на тяхната управленческа компетентност.

Всичко това изнася на преден план задачата за пропагандата и популяризирането на психологическите знания. Следва да се изгради секция по психология към Дружество „Г. Кирков“, да се засили психологическата тематика в масово-политическата дейност на профсъюзите, ДКМС, ОФ и др. Предстои ни чрез Дружеството на психолозите и дейността на филиалите и секциите да се интегрират усилията на нашите психолози чрез създадените редакции в различните издателства за популяризиране на психологическите знания в периодичния печат, радиото и телевизията. Особено важна е ролята на сп. „Психология“, което след като вече се утвърди като наш орган, следва да обогати и разшири своята тематика с оглед на новите партийни решения и изисквания. Списанието да привлича още по-широк кръг на сътрудници и от сродни науки и области.

Целесъобразно ще бъде много по-системно да се организират крупни национални изяви на българските психолози, като конференции, симпозиуми, които безспорно ще подпомогнат широката пропаганда на психологическите знания пред цялата наша общественост.

Дружеството на българските психолози следва да направлява още по-рационално международните изяви на нашата психологическа мисъл, като съдействува за включването на най-изявените психолози в международните конгреси, конференции и др. Разбира се, даването на възможност за участие и на младите психолози ще бъде значителен стимул за тяхното израстване.

ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНЧЕСКИ ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ ДЕЙНОСТТА НА ДРУЖЕСТВОТО НА БЪЛГАРСКИТЕ ПСИХОЛОЗИ

Успешното приложение на комплексния подход в научноизследователската, приложната, учебната и пропагандната дейност е свързано с широк кръг от организационно-управленчески проблеми, които следва неотложно да се решават от всички нас. Значителна част от тези проблеми предлагат интеграция на различните научноизследователски, научно-приложни, учебни и пропагандни институции по психологията. Същевременно особено остро възниква потребността от по-нататъшна институционализация на психологическата наука.

За да се обединят усилията на българските психолози в съответствие с изискванията, които поставя новият етап в изграждането на развитото социалистическо общество, изразени в партийните решения и документи, и логиката на развитието на психологическото познание, необходимо е още до края на тази година, на базата на предложената Програма за бъдещата дейност на Дружеството, да се пристъпи към планиране на национални, фундаментални и приложни изследвания. Дружеството в момента е една от най-подходящите обществено-творчески форми за интеграция и координация в национален мащаб на изследователската и внедрителската дейност на психолозите. Необходимо е също да се определят още по-точно функциите на водещите психологически звена, като решително се избягва дублирането на дейностите и ограничаването им в тясно ведомствените задължения.

За реализация на програмно-целевите задачи в постигане на мултипликационен ефект от резултатите от нашата работа, интеграционният процес

следва да обхване и другите структурни звена — филиалите и секциите.

За решаването на тези изключително важни управленчески задачи трябва да се обмисли и идеята за създаване на координационни съвети, на равнището на централното ръководство на Дружеството и на ръководствата на филиалите.

Важен лост за интегриране и целенасочено ръководство на научноизследователската и приложната дейност по психология е изграждането и функционирането на динамични междудисциплинни колективи по най-актуалните проблеми на психологията и човекознанието.

Психологията има всички основания да стане мощен катализатор за комплексни изследвания, чрез които да се атакуват едни от най-актуалните и значими за зрелия социализъм проблеми на човека — човешките взаимоотношения.

Нашата дейност в тази насока ще бъде стимулирана значително и чрез организирането и провеждането от Дружеството на национални и международни конференции и симпозиуми, между които особено важно място трябва да заема съвместната ни дейност с психолозите от СССР.

Съществуват необходимите предпоставки и за една по-интензивна изява на нашите психолози на международния психологически фронт и по-специално в региона на Балканските страни.

Процесът на институциализация като важно условие за повишаване на организационно-управленческата дейност в областта на психологията се нуждае също и от по-нататъшно развитие и усъвършенствуване. Върху опита на психологията в социалистическите страни и на другите хуманитарни науки у нас, отново възниква необходимостта от създаването на една високопрестижна и отговорна институция — Институт по психология към БАН. Няма никакво съмнение, че създаването на Институт по психология ще съдействува в най-висока степен за повишаване на теоретико-методологическото, експерименталното и научно-приложното равнище на психологията. Наличието на подобна институция ще подпомага и постигането на по-пълна интеграция на силите и възможностите на звената и специалистите от различните ведомства.

За повишаване на научните критерии при присъждане на научните звания и степени, за подобряване на кадровата политика и за активизиране на научната критика е наложително да се създаде специализиран научен съвет, който да присъжда научните степени и звания по психология.

Предстояща задача в организационно-управленческото укрепване на дейността на Дружеството е да съдействува за подобряване на редакционно-издателската дейност. Досегашният положителен опит на създаване на редакции по психология към отделни издателства и обособяването на рубрики по проблемите на психологията в периодичния печат, както и на поредици от издания по психология, следва да се утвърждава и обогатява с колективните усилия на съответните държавни и обществени органи и организации. Едновременно с това, целесъобразно ще бъде към някои от централните научноизследователски звена по психология да се издават специализирани годишници, известия, бюлетини и т. н. Във връзка с това още веднъж възниква необходимостта от подобряване на дейността на сп. „Психология“ и евентуалното му превръщане в ежемесечно научно списание, с увеличен тираж.

Посочените основни организационно-управленчески задачи в предстоя-

щата дейност на Дружеството са конкретизирани в предложената за обсъждане на конгреса Програма за бъдещата ни дейност.

Нашата основна ориентация, независимо в коя област на психологията работим, следва да бъде — внедряване постиженията на психологията в практиката, върху базата на комплексни изследвания и на марксистко-ленинска методологическа основа, за да съдействуваме от позициите на нашата наука за ефективното решаване на конкретните задачи на материалното и духовното производство, за активизиране на възпитателната и идеологическата работа в страната и на международната арена.

Уверени сме дълбоко, че българските психолози, въодушевени от огромните успехи на народа в социалистическото строителство, под мъдрото ръководство на марксистко-ленинската априлска линия на партията, ръководени от историческите решения на Дванадесетия конгрес, ще вложат творческите си сили, за да се превърне психологическата наука в един от важните фактори за повишаване на съзнателността и активността на трудещите се в изграждането на зрелия социализъм.

Редакционната колегия на сп. „Психология“ честити Новата 1983 година на своите читатели и сътрудници и им пожелава здраве, щастие в личния живот и нови творчески успехи!

ПРОГРАМА

ЗА РАЗВИТИЕТО НА ПСИХОЛОГИЯТА В СВЕТЛИНАТА НА РЕШЕНИЯТА НА XII КОНГРЕС НА БКП

приета от Втория конгрес на Дружеството
на психолозите в България, състоял се на
13—14 октомври 1982 г. в гр. София

Новият етап на общественоеикономическото развитие на страната в периода на изграждането на развитото социалистическо общество през годините на VIII петилетка бе определен от XII конгрес като етап: на повсеместна интензификация на материалното и духовното производство; на интелектуализацията на всички дейности и процеси, разгръщани в условията на научно-техническата революция; на засилена социалистическа интеграция, със задълбочаване на българо-съветското сближение; на активна борба за укрепване на световния мир. Целта е, на основата на новия икономически подход и съответстващия му икономически механизъм, да се постигне по-ефективна организация и управление на различните сфери на обществото. Всичко това ще доведе до значително увеличаване на материалните и духовните ценности на хората. Многостранното възпитание на личността в социалистическото общество ще продължава да е в центъра на партийната политика. Тези задачи в значителна степен определят и общите насоки в развитието на българската психологическа наука. Конгресните решения и особено Решението на Секретариата на ЦК на БКП същевременно очертават и най-общите насоки в многогранната дейност на Дружеството на българските психолози.

Същевременно психологическото познание изисква използването на такъв комплексен подход, който включва: от една страна, фундаментално-теоретичното, експерименталното и приложното психологическо познание; от друга страна, изисква взаимно допълване на социопсихичното, невропсихологичното и общоергономичното изследване; от трета страна — води до засилване на междудисциплинните връзки със съответните обществени и природни науки. Този тримерен комплексен подход може да се осъществява единствено върху основата на творческото прилагане на маркс-ленинската методология.

В тази светлина се очертават научно-познавателните потребности в психологическото изследване да се разкриват и обосновават редица общопсихични фактори и механизми: личностни и междуличностни, невропсихични и психодинамични, възрастово и диференциално психични, трудово и инженерно-психични, психопедагогически, психоетични, общоергономични и пр. Благодарение на това ще се изясняват и усъвършенствуват процесите на: интензификацията, автоматизацията и хуманизирането на труда; адаптацията в производствената среда и в системите човек—машина; психичната стимулация на творчеството, новаторството и челния опит; многогранната социална реализация на всички поколения — от детството до третата възраст; повишаването на ефективността на социалистическата организация на труда (включваща и нейната бригадна форма); усъвършенствуване на цялата система на социално управление; усъвършенствуване на политическите

отношения; преустройството на всички степени на народното образование и активизиране на процесите на комунистическото възпитание, опазването на околната среда и др. Така ще се подпомогнат и дейностите по професионалното ориентирание, квалификация и преквалификация; по-нататъшното развитие на социалистическия колектив, подобряване на социално-психичния климат в колективите и разширяване дейността по изучаване и регулиране на общественото мнение. Ще се развият проблемите на психичното здраве, ще се засилят изследванията в екстремалните ситуации с психично напрежение и повишена тревожност, ще се предприемат допълнителни мерки за съхраняване на работоспособността. Ще се изгражда активно психично противодействие срещу идеологическата диверсия на империализма, срещу милитаризма, расизма, неоколониализма, политиката на геноцид; всичко това ще се ориентира към постепенно и неотклонно формиране на новия тип многостранно развита социалистическа личност.

Настоящата програма има три основни цели:

1. Да очертае общия подход на Дружеството на българските психолози за реализиране на задачите, поставени от XII конгрес на БКП в Решението на Секретариата на ЦК на БКП.

2. Да определи конкретните форми и средства на Дружеството и неговите органи за изпълнение на тези решения.

3. Да изработи предложение до научните, образователните, държавно-стопанските и обществените органи и организации по съвместното изпълнение на поставените от партията задачи, чрез което Дружеството да активизира своята общественно-координираща функция, съгласувана с държавно-координиращата функция на Министерския съвет и министерствата, научно-координиращата функция на БАН, АОНСУ, МА и КНТП, с образователно-координиращата функция на МНП, под непосредственото ръководство на отговорните партийни органи.

Решението на Секретариата на ЦК на БКП за по-широко използване на социологическите и психологическите знания, което конкретизира задачите, поставени от XII конгрес на БКП, е документ с изключително значение за развитието на националния психологически фронт. То утвърждава постигнатите досега резултати и изтъква ролята и значимостта на българската психологическа наука. Този партийен документ по същество обхваща развитието на цялостната система на психологическите знания и институции:

— първо, изисква активизиране на процесите на създаване на ново психологическо познание вътре в страната, ползуване на постиженията на световната психология и преди всичко на съветската психология и на психологията в другите братски страни чрез усъвършенствуване на целия комплекс от научноизследователски и научно информационни дейности, както и приваждане на научните резултати във форма, удобна за прилагане в социалистическата социална практика;

— второ, изисква формиране и усъвършенствуване на нов тип психологически кадри, както и даване на съответна психологическа подготовка на всички други специалисти, държавно-стопански и обществени дейци и главно подготовка на психолози за производствената сфера;

— трето, изисква правилно методологическо и ефективно методическо решаване на всички проблеми, свързани със системата на психологически служби в страната, като се използва опитът, създаден у нас, в СССР и в

други страни, с разработване на статут на психолога в промишлеността, строителството, транспорта и селското стопанство, а също така в учебните и здравните заведения;

— четвърто, изисква радикални промени в дейността за популяризиране на психологическите знания чрез довеждане на научните познания до практиката, издателската и лекционната дейност и всички други форми на разпространение на знанията, включително чрез средствата на масовата информация;

— пето, осигуряване на дейно ръководство, координация, контрол и пр. в отраслов, териториален, национален и международен план (за страните на СИВ) на изброените групи дейности.

На основата на тези пет главни направления в дейността на Дружеството на българските психолози могат да се формулират следните конкретни задачи и предложения:

1. ПО РАЗВИТИЕТО НА НАУЧНАТА ДЕЙНОСТ

1.1. Дружеството и неговите органи да съдействуват за провеждане на селективна политика в научните изследвания в областта на психологията и активно да подкрепят научната стратегия на БАН, АОНСУ при ЦК на БКП и МА при МНЗ и съответно на КНТП като основни координатори в съответните проблемно-тематични области, с акцентирание върху проучвания, които разкриват: механизмите на психичната регулация на труда в условията на интензивно развитие и формиране облика на социалистическата личност и колектива; усъвършенстване на организацията на труда и управлението на производството; разширяване на психологическите аспекти на интензификацията на народностопанските дейности и тяхната по-нататъшна интелектуализация; разкриване на психическите механизми, които увеличават ефективността на идеологическата и политическата дейност; професионалното ориентиране; психологическите подходи за борба с текучеството; подобряване на психическите условия за адаптация; оптимизиране на социално-психичния климат и общественото мнение; активизиране на трудещите се чрез масова съревнователна изява, творчество и новаторство за по-високи постижения.

1.2. Дружеството и неговите органи да съдействуват за още по-целенасочена специализация и координация на психологическите изследвания в страната за:

— комплексни фундаментално-теоретични, експериментални и приложни изследвания — в Централната лаборатория по психология (съответно в бъдещия академичен институт по психология), а в специалност „Психология“ на СУ „Кл. Охридски“ по всички основни направления на психологическото познание, при интегриращата роля на ЕЦФС на БАН;

— специализирани психологически изследвания по проблеми на организацията и управлението на идеологическата и обществено-политическата дейност, народопсихологията и др. — в АОНСУ при ЦК на БКП;

— по педагогическа и детска психология — в НИИО, СУ и други научни звена към МНП;

— по медицинска, клинична психология, патопсихология и др. — в съответните научни звена на Медицинска академия;

— по инженерна психология — към ЦЛП, СУ, МЕИ, ОАМНИИ, Транспортен медицински институт и други научни звена;

— по спортна психология — към ВИФ и БСФС;

— по ергономия, промишлена естетика и други специализирани клонове на психологията към съответни научни, научно-развойни, стопански и културни звена, с изграждане на специализирани координиращи съвети.

1.3. Съответните секции на Дружеството на българските психолози и неговите клонове да съдействуват и въздействуват активно на научните, образователните, държавно-стопанските и обществените органи за осигуряване на научна информация за съвременни познания от приложната психология, за всички социални сфери и главно за производството.

В тази насока следва да се активизира дейността на подразделенията на Дружеството на психолозите в Пловдив, Варна, Бургас, Русе, В. Търново, Благоевград, Шумен и други центрове.

1.4. Дружеството и неговите органи да проявяват собствена инициатива в международния научен обмен, на първо място с братските социалистически страни, като подобрят своя стил за предварителната подготовка на предложения за състава на българските делегации за световни, европейски и други регионални психологически конгреси и конференции. За състава на научните делегации да се кандидатства чрез конкурс, с научни разработки (доклади, съобщения), при изискване за ползуване на съответния работен език.

1.5. Необходимо е към Централната лаборатория по психология на БАН (и бъдещия Институт по психология) да се създаде национална базова библиотека за психологически науки и научен информационен център към нея. Към този библиотечен и информационен център да се предложи формиране още от началото на 1983 г. на банка от научно-приложни разработки, наши и от други страни; банка от стандартизирани методики за експериментални и полеви изследвания (които да се ползват само от правоспособни индустриални и други психолози); банка от материали върху опита (структурата, организацията, функциите и пр.) на психологическите служби в СССР, ГДР, ЧССР и други напреднали страни; банка от тематични библиографски справки, специално върху психологически изследвания с приложна насоченост (включително на реабилитационни и дисертационни трудове); набор от авторитетни справочници и енциклопедии и пр.

1.6. Необходимо е към бъдещия академичен институт по психология да се сформира специализирано комплексно звено за стандартизиране на методики и консултации с права на научен контрол върху използваните в практиката тестове, апаратури и други методи, като в това звено се привлечат компетентни специалисти от ЦЛП, СУ, АОНСУ, ЦЛИМ, МА и други научни звена. На това специализирано звено да се съдействува за изучаване на опита и многостранно да сътрудничи с еднородни на него институти в другите страни, включително и за производство на апаратура. За се направят постъпки за създаване на специализирано поделение към съответни звена по приборостроене в БАН, МЕИ, МА или към съответно министерство за планиране производството на апаратура за психологически изследвания.

1.7. Дружеството и неговите органи (включително и списание „Психология“) всеотрядно да стимулира научно-приложните разработки и внедряването им главно в сферата на производството, като за целта:

— се подготви и проведе през месец октомври 1983 г. трета научна конференция за по-широко внедряване на психологическите знания за усъвършенстване на материалното производство;

— през месец октомври 1984 г. да се проведе четвърта научна конференция за по-широко внедряване на психологическите знания в духовното производство (образование, наука, култура, обществено възпитание, масови комуникации);

— конференциите да се предшествуват от конкурс за най-добри научно-приложни разработки в областта на всички приложни направления в психологията;

— конференциите да се предшествуват и съпътствуват от изложби на разработки, внедрени социопсихични технологии, методики и др.;

— самото класиране на научно-приложните разработки да стане чрез писмени предложения от всички участници в научните конференции. Участниците в конкурса могат да бъдат не само отделни автори, но и авторски колективи.

Наред с националните научни конференции, препоръчва се отделните психологически звена да провеждат работни съвещания, кръгли маси или симпозиуми и по други актуални проблеми, произтичащи от решенията на XII конгрес на БКП.

1.8. Наред със собствените инициативи за развитие на психологичното познание, с поставяне на акцента върху приложната психология, Дружеството на българските психолози и всички негови подразделения и органи да насочват усилията на своите членове към периодично актуализиране на научно-изследователските планове и тематика, съобразно изискванията на решенията на XII конгрес на БКП за повсеместна интензификация и интелектуализация на труда и в светлината на новите теоретични идеи и практически подходи, разработени в трудовете на др. Т. Живков. В тази насока да се стимулират опитите за прилагане на икономически подходи на неговия механизъм при установяване на делови контакти между звената на психологията и министерствата на електрониката, машиностроенето, транспорта, леката промишленост и др., за сключване на договори по конкретни научно-изследователски и приложни програми и създаване на междудисциплинарни проектни групи за осъществяване на тези задачи.

1.9. Ръководните органи на Дружеството на българските психолози да проявяват своя инициатива за повишаване на критериите при присъждане кандидатски и докторски научни степени и при хабилитиране на психологическите кадри.

Да се подкрепи предложението, по примера на СССР, да се въведат научните степени „кандидат“ и „доктор“ на психологическите науки.

За тази цел да се предложи на КНТП сформирането към ВАК на специализиран Научен съвет по психология, който да присъжда и новите научни степени кандидат и доктор на психологическите науки, с което ще се повишават и научните критерии при присъждане на научните степени и научните звания.

1.11. За активизиране на научната критика в областта на психологическите науки Дружеството на българските психолози да поеме инициативата, съвместно с академичните и университетски научни звена, по примера на Съюза на българските писатели, да провежда всяка година априлска научна дискусия за обсъждане на психологическата литература, която е публикувана през съответната предшествуваща година. За дискусията да се подготвят обзорни доклади по основните направления или по групи

научни дисциплини на психологическото познание, които да се публикуват в сп. „Психология“.

1.12. Дружеството на българските психолози и неговите поделения и органи да се подготвят и да вземат активно участие в предстоящия конгрес на българската наука.

2. ПО УСЪВЪРШЕНСТВУВАНЕТО НА ПСИХОЛОГИЧЕСКАТА ПОДГОТОВКА НА КАДРИТЕ

2.1. Дружеството и неговите органи да разработят собствени предложения до СУ „Кл. Охридски“, МНП и до ЕЦФС на БАН за периодично усъвършенствуване на системата на обучение по специалността „Психология“ във Философския факултет. В духа на идеите на др. Тодор Живков пред XII конгрес и Решението на Секретариата на ЦК на БКП да се препоръча въвеждане още от 1983/84 учебна година профилирана подготовка на психолози за материалното и духовното производство, и в тази насока:

— за обучението на студентите-психолози да се привлечат изявени в страната и в чужбина учени, независимо от местоработата им;

— обучението по отделни психологически дисциплини е целесъобразно да се провежда не само от отделни преподаватели, но от цели научни екипи, при водещата роля на основния преподавател;

— в специализацията на студентите да се ангажират психолози и лаборатории от други учебни институти и научно-учебни звена.

— да се използват по-пълноценно развитите психологически бази, както и създаващите се базови лаборатории, за да се подобрява непрекъснатото учебната практика на студентите.

2.2. Дружеството и неговите органи да представят на МНП в срок до 30 ноември 1982 г. предложения по изпълнение на Решението на Секретариата на ЦК на БКП за въвеждане в учебните планове на икономическите, инженерните, медицинските, педагогическите и др. ВУЗ-ове, техникуми и други средни учебни заведения на учебни предмети в областта на трудовата, инженерна, социална, медицинска, педагогическа и пр. психология.

Да се предложи организирането към специалност „Психология“ на Философския факултет на СУ „Климент Охридски“ на следдипломна подготовка на трудови, социални, училищни и др. психолози.

2.3. Дружеството и неговите органи да представят свои предложения по организирането, комплектуването на състава и по учебната програма на предвидените съгласно Решението курсове за научна квалификация на ново-назначените психолози в производствените предприятия, в отраслите и министерствата.

2.4. Сп. „Психология“, съвместно със съответни органи на МНП, КНТП, СУ, МА, БАН и АОНСУ, да открие специална рубрика за дискутиране на проблеми, програми и пр. за редовно и задочно обучение, за периодична преквалификация, следдипломна и пр. подготовка на специалисти психолози, както и по психологическата подготовка на всички други непсихологически кадри, на ръководни стопански, държавни и обществени дейци, главно от сферата на материалното производство, социалното управление, а също от останалите обществени сфери.

2.5. В секциите по психология на труда, психология на организацията и управлението, социална психология, педагогическа психология, меди-

пинска психология, спортна психология и др. да се организира периодично обсъждане на учебните програми, учебници, учебни пособия, форми на обучение (практикуми и др.) конкретно за всяка отделна психологическа дисциплина и по отделни степени на подготовка (средно образование, висше образование, следдипломна квалификация).

2.6. Дружеството и неговите органи активно да съдействуват на съответните научни, образователни, издателски и други държавни, стопански и обществени органи, които са натоварени с разработване и публикуване на различни учебни пособия, наръчници, сборници за практикуми и др.

Дружеството да състави междудисциплинарен колектив, който в кратък срок да подготви и издаде наръчник на психолога в предприятието (още през 1983 г.), евентуално наръчник за психолога в училището и др.

2.7. Неотложна задача на ръководството на Дружеството и на ръководствата на секциите да бъде организирането и провеждането, съвместно с научните звена към БАН и АОНСУ, още от м. ноември 1982 г. на постоянен национален семинар за психолога в предприятието. Секциите да организират по собствена инициатива и профилирани семинари по трудова, инженерна, организационна и управленческа, социална, педагогическа, медицинска и пр. психология. Най-добрите доклади, които се дискутират в семинарите, е необходимо да намират място и в сп. „Психология“.

2.8. Дружеството да поеме инициатива за ежегодно провеждане на международни психологически семинари, в които за гости лектори да се канят видни световни психолози.

2.9. По примера и опита на летните варненски школи по философия и социология да се утвърди статут, научен съвет и директорат на Международна психологическа школа към ЕЦФС, която на две години да провежда свои летни сесии във Варна.

2.10. Да се активизира участието на младите психолози в летните младежки школи в Приморско. Редовно да се представят за отличаване от ЦК на ДКМС и КНТП на най-добрите научни публикации на млади български психолози. В делегациите за световни и други международни конгреси и конференции по психология да се включват и представители на младите психолози.

3. ПО РАЗВИТИЕТО НА ПРИЛОЖНО-ПРАКТИЧЕСКАТА И ВНЕДРИТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

3.1. До края на м. ноември 1982 г. ръководството на Дружеството на българските психолози и неговите органи (секции и др.) да разработят предложения до съответните държавно-стопански, научни, обществени и други институции по изграждане на системата на психологическите служби в производствената сфера, в духа на постановките в Решението на Секретариата на ЦК на БКП.

3.2. През 1983 и 1984 г. ръководството на Дружеството и съответните секции да разработят предложения за статута на училищните и медицинските психологически служби.

3.3. Дружеството и неговите органи да проявят своя инициатива за критично дискутиране на досегашния положителен — успешен и отрицателен — неуспешен опит, който имаме в дейността на психолозите и на психологическите звена (лаборатории и др.) в производството, като осветлят съдействащите и противодействащите причини и фактори.

3.4. Да се дискутира и след това предложи, в пълен вариант, на съответните ръководни органи в страната, идеята за единна система на психологическите служби в производството, според която:

— първо, тези служби (лаборатории, отдели или служебни места за отделен трудов или социален психолог) се изграждат и базират задължително на територията на съответните най-крупни предприятия от даден подотрасъл, както е записано в Решението на ЦК на БКП;

— второ, тези служби и отделни психолози да бъдат подчинени на ръководствата на съответните обслужвани предприятия;

— трето, наред с изграждането им предимно като заводски служби, лаборатории, отдели и др., те задължително да се включват в единна подотраслова или отраслова система, като се осъществи и осигури комплексно (и компетентно) трудово-психологическо, социално-психологическо и общо-ергономично обслужване на целия подотрасъл или отрасъл. От тук произтича потребността за вътрешноотраслова специализация на заводските психолози било предимно поергономични проблеми за комплектовка на работните места, било по психологически проблеми на социалистическата организация на труда (включваща дейности по съревнование, новаторство, усвояване чуждестранен опит и пр.), било по проблеми на режимите на труд, почивка, работоспособност, умора и др., било като вътрешно профилиране предимно върху психологическата проблематика на управлението;

— четвърто, отгук се налага или произтича необходимостта от т. н. двойно подчинение на заводските психолози (едновременно на ръководството на предприятието и на ръководството на отрасъла);

— пето, отгук произтича и двойната функционална „натовареност“ на заводския психолог, със съдействието на другите психолози от отрасъла да осигурява многостранно психологическо обслужване на собственото предприятие и по определена група дейности да подпомага своите колеги, като посещава през отделни дни сродните предприятия.

Вътрешната специализация на заводските психолози в рамките на отделните подотрасли възниква от невъзможността отделният заводски психолог да бъде едновременно компетентен по всички научно-приложни проблеми на трудовата, инженерната, социалната психология и ергономията.

3.5. Заслужава специално проучване идеята на др. Тодор Живков за назначаване на зам.-директор на съответната производствена единица по т. н. човешки фактори, което засяга и проблема за ранга и пълномощията на заводските психолози (а и на социолозите). Това насочва и органите на Дружеството да предложат експериментиране в отделни производствени колективи на различни варианти на статута на психолога в производството. Възприемането на един или друг вариант ще зависи и от компетентността и опита на съответните психолози.

3.6. Вниманието на секциите на Дружеството също да се насочи към всестранно съдействие при формирането на т. н. базови отраслови лаборатории по психология към отделни стопански обединения и отраслови министерства, съгласно Решението на Секретариата на ЦК на БКП.

3.7. Дружеството да прояви собствена инициатива и потърси съдействието на Общонародния комитет за българо-съветска дружба и на Дома на съветската наука и култура за целенасочено използване опита на психологическите служби в СССР.

3.8. В сп. „Психология“ още от началото на 1983 г. да се открие и води

специална рубрика за опита и проблемите на психологическите служби в производството (а по-късно и за статута на училищните и медицински психологически служби), като се организират „кръгли маси“ по специфичните проблеми на психологическите служби.

4. ПО ПОПУЛЯРИЗИРАНЕТО НА ПСИХОЛОГИЧЕСКИТЕ ЗНАНИЯ

4.1. Дружеството да подготви и представи предложения до ръководствата на Комитета по печата, МНП, КНТП (съответно до БАН, АОНСУ, МА, СУ и др. научни образователни институции) по подобряване на издателската дейност в областта на психологическите науки, попълване на досегашните и създаване на нови редакционни издателски съвети с оглед задоволяване на потребностите, които възникнаха с решенията на XII конгрес на БКП и особено след конкретните Решения на Секретариата на ЦК на БКП.

4.2. Ръководството на Дружеството да направи предложение до ръководството на Дружество „Георги Кирков“ за изграждане към Републиканския съвет на отдел „Психология“ със специализирани секции и за приемане на съвместни решения с Дружество „Георги Кирков“ за подобряване на пропагандата на психологическите знания.

4.3 Дружеството и неговите органи, съвместно със съответни академични и университетски научни звена, да направи предложения до Комитета за култура, съответно до Комитета за радио и телевизия за организиране на тематични предавания по проблемите на производствената трудова и социална психология и педагогическата психология.

4.4. Възлага на Ръководството на Дружеството да се обсъдят възможностите за пропагандиране в другите страни на челни научно-престижни постижения на българската психология.

4.5. Дружеството да направи предложения до ръководството на Съюза на журналистите за откриване на специални рубрики в периодичния печат, свързани с приложни проблеми на психологията на организацията и управлението, на трудовата, инженерната и социалната психология, както и на други психологични направления.

4.6. За научно-информационното осигуряване на цялата изследователска и научно-внедрителска дейност в областта на психологическите науки следва да се увеличи тиражът на списание „Психология“, като се премине към издаване на 12 книжки годишно.

4.7. Да продължи издаването на съществуващите и на нови психологически и междудисциплинарни поредици в БАН, СУ, МА, АОНСУ и от други научни, държавни и обществени институции (каквото е и специализираното списание „Ергономия“ и др.).

4.8. Да се осъществи сътрудничество с издаваното у нас към Центъра „Знаме на мира“ международно списание за креативното дете. По системата на международния обмен, за базовата библиотека по психологически науки да се осигури получаването на основната част от периодичните издания по психология в света.

5. ПО КООРДИНАЦИОННО-УПРАВЛЕНЧЕСКАТА ДЕЙНОСТ

5.1. Задължават се ръководствата на секциите и на окръжните клонове на Дружеството на българските психолози до 1 декември 1982 г. да разработят свои конкретизирани планове за изпълнение на настоящата програма.

Ръководството на Дружеството да изгради комисии за оперативно регулиране на изпълнението на задачите от петте раздела на Програмата.

5.2. Дружеството да предложи на съответните научни, образователни, държавно-стопански и обществени институции, след съгласуване с ръководните партийни органи, да се изгради междуведомствен координационен съвет, който периодично да оценява и насочва дейностите по изпълнение Решенията на Секретариата на ЦК на БКП.

По опита на БСА да се предложи назначаването на щатни специалисти към ръководството на Дружеството на българските психолози и към съответните държавни национални институции, които да координират дейностите за по-широкото използване на психологическите знания за усъвършенстване на производството.

5.3. На всяко полугодие ръководствата на Дружеството и на съответните секции и на клоновете в Пловдив, Варна, Бургас, Русе, Благоевград, Шумен и др. да правят анализ за изпълнението на настоящата програма, като основните му изводи се публикуват в сп. „Психология“.

5.4. На националната научна конференция за по-широко използване на психологическите знания в производството през м. октомври 1983 г. да се изслуша отчет-анализ върху резултатите от изпълнението на Програмата и да се внесат нови допълнения съобразно натрупания опит и нововъзникнали потребности в социално-икономическото развитие на страната ни през втората и третата години на осмата петилетка.

5.5. Общото събрание на Дружеството на българските психолози се обръща с апел към своите членове да съдействуват активно за по-бързото комплектоване на книжните и документационни фондове на създаваната национална базова библиотека към БАН по психология чрез подаряването на литература и документация от личните си библиотеки.

5.6. Да продължават усилията за разширяване на обществено-координационните функции на Дружеството в страната и в чужбина, като:

— се поема инициативата за организиране на по-широко сътрудничество и съвместни прояви със сродни научни дружества в страната;

— се издигне общественото въздействие на Дружеството, така че при решаване на различни психологически въпроси с общонационално значение задължително да се взема предвид становището на научно-творческата организация на българските психолози;

— се предприемат нови конкретни стъпки за тясно сътрудничество с психологическите дружества в братските социалистически страни и за пълно сближаване и използване опита на Дружеството на съветските психолози;

— се активизира участието на Дружеството в живота на международните психологически организации по теоретична и приложна психология.

5.7. В светлината на априлската линия на партията и в духа на решенията на XII конгрес да се активизира и демократизира вътрешноорганизаторската и ръководна дейност на Дружеството и на неговите поделения (клонове, секции, редколегии и др.), като последователно се прилага новоприетият изменен Устав.

* * *

Вторият конгрес на българските психолози призовава членовете на Дружеството, неговите поделения и органи, за активна дейност по изпълнение на Решенията на XII конгрес на БКП и произтичащите от тях отговорни задачи, включени в настоящата национална програма.

УСТАВ

НА ДРУЖЕСТВОТО НА ПСИХОЛОЗИТЕ В НРБ

I. СЪЩНОСТ, ЦЕЛИ И СРЕДСТВА

Чл. 1. Дружеството на психолозите в НРБ е доброволна обществено-научна организация със седалище СОФИЯ.

Чл. 2. Целите на Дружеството са:

- а) Да съдействува за използване на психологичната наука в решаване задачите, поставени от теорията и практиката на социалистическото строителство.
- б) Да обединява всички работници в областта на психологията в страната.
- в) Да работи за напредъка на психологията като наука.
- г) Да съдействува на всички работници в областта на психологията за овладяване на марксистическата методология, научните знания и методите за изследване.
- д) Да съдействува за създаване на благоприятни условия за научната и научно-приложната работа на своите членове.
- е) Да съдействува за разпространението на психологически знания сред всички слоеве на населението.
- ж) Да поддържа научни и организационни връзки със сродни научни дружества в НРБ.

з) Да установява и поддържа връзка с организации и институти по психология в социалистическите страни, с прогресивни международни и чуждестранни организации и институти, както и с отделни научни работници в чужбина.

и) Да съдействува за осъществяване на международна обмяна на научни работници, литература, апаратура и научна информация.

к) Да се грижи за спазване на правата и задълженията на своите членове по съответния законен ред.

Чл. 3. За постигане на тези цели Дружеството:

- а) Организира курсове, семинари, кръжоци, симпозиуми, конференции, конгреси, публични лекции и други.
- б) Съдействува на членовете си за участие в местни и международни конгреси, конференции и срещи.
- в) Съдействува за публикуване на наши и преводни научни и научно-популярни трудове в периодични списания, сборници и други.
- г) Издава периодичен печатен орган.
- д) Договаря спогодби за научно сътрудничество и научен обмен с чуждестранни обществени научни организации.
- е) Членува (като колективен член) в съответни международни научни организации.
- ж) Препоръчва научни работници за награждаване, прави предложения за участие в конкурси за научни звания.
- з) Учредява секции по различните клонове на психологията.
- и) Оказва консултативна помощ на правителствени, научни и други организации.

II. Ч Л Е Н О В Е

Чл. 4. Членовете на Дружеството са редовни и почетни.

Чл. 5. Редовен член може да бъде всяко лице, което участва в научноизследователска, преподавателска и научно-приложна дейност в областта на психологията.

В Дружеството могат да членуват и лица от други области на науката и практиката, които работят активно и в областта на психологията. За почетни членове на Дружеството се провъзгласяват лица с особени заслуги към психологията.

Чл. 6. Приемането на редовни членове става на Общо събрание на Дружеството и неговите клонове по места.

Кандидатът за член на Дружеството представя писмена молба, с автобиографични данни, списък на научните си публикации и препоръка от един редовен член.

Приемането на кандидата става с явно гласуване, при което се изисква обикновен кворум и обикновено мнозинство при гласуването.

Утвърждаването на повоприетите членове става от Ръководството на Дружеството, след разглеждане на протокола от проведеното заседание на Общото събрание и представената документация.

Чл. 7. Дружеството на психолозите е колективен член на Съюза на научните работници в НРБ.

Чл. 8. Всеки редовен член е длъжен:

- а) Да спазва уставните разпоредения.
- б) Да участва активно в дейността на Дружеството и да подпомага неговите мероприятия.
- в) Да изпълнява отнасящите се до него решения на Общото събрание на Дружеството.
- г) Да плаща редовно членския си внос.

Всеки редовен член има право да участва в мероприятията на Дружеството, да се ползва от привилегиите на дружествен член, да избира и да бъде избран в органите на Дружеството:

Чл. 9. Член на Дружеството се изключва с мотивирано решение на ръководството на Дружеството:

- а) Когато е преустановил да работи в областта на психологията.
- б) Когато систематически и без уважителни причини нарушава Устава или не изпълнява възложените му от Дружеството задачи.
- в) Когато има противонародни прояви или с поведението си излага името на Дружеството.

Недоволните от решението могат да го обжалват пред Общото събрание на Дружеството.

Чл. 10. Членовете на Дружеството в провинцията, които са повече от 10 души в дадено населено място, оформят местен клон, който се именува: „Клон на Дружеството на психолозите в НРБ“ — гр.

III. ОРГАНИ

Чл. 11. Органите за управление на Дружеството са:

- а) Конгрес
- б) Общо събрание
- в) Централен съвет
- г) Бюро

Чл. 12. Дружеството се отчита ежегодно пред своите членове. Работи по годишни планове.

Чл. 13. Решенията на дружествените органи се вземат с обикновено мнозинство.

Чл. 14. Централният съвет на Дружеството се избира на неговите конгреси за срок от 4 години от Общото събрание. Състои се от 25 до 31 души и включва членовете на бюрото на Дружеството, представители на местните клонове и изтъкнати научни дейци от психологични и сродни организации.

Бюрото на Дружеството се избира на неговите конгреси за срок от 4 години от състава на новоизбрания Централен съвет. Състои се от 7 до 11 души, включващи: председател, зам.-председатели, секретар и членове.

Бюрото осъществява цялата текуща оперативна дейност на Дружеството.

Централният съвет разисква по общи и мащабни въпроси, свързани с дейността на Дружеството и неговите взаимоотношения с други организации и учреждения.

Местните клонове избират ръководство в състав от трима души: председател, секретар и касиер.

Чл. 15. Секции по отделните отрасли на психологията се формират при наличие на повече от 10 души от съответната специалност в състава на Дружеството или негов местен клон.

Членовете на секцията си избират свое ръководство от трима души: председател, секретар и касиер.

Ръководствата на клоновете и секциите са подчинени на ръководството на Дружеството и съгласуват своята дейност с него.

Чл. 16. На конгресите си Дружеството избира ревизионна комисия за срок от четири години, която не по-малко от два пъти в годината проверява:

- а) Изпълнението на поставените задачи от Общото събрание на централното, секционните и клонови ръководства.
- б) Финансовата дейност на централното ръководство.

IV. ПРИХОДИ, РАЗХОДИ, БЮДЖЕТ

Чл. 17. Приходите на Дружеството са:

- а) От членски внос в размер от 3 лева годишно.
- б) От субсидии и други приходи.

Чл. 18. Дружеството изразходва средства главно за общи инициативи.

V. РАЗНИ РАЗПОРЕДБИ.

Чл. 19. Печатът на Дружеството е кръгъл с надпис наоколо: „Дружество на психолозите в България“.

Чл. 20. Настоящият устав може да бъде изменен по решение на Общото събрание и на конгреса, взето с мнозинство две трети от присъстващите.

Чл. 21. Общото събрание се счита за законно, когато присъствуват повече от половината от редовните членове на Дружеството

На отчетно-изборното събрание на II конгрес на психолозите бе избран следният

ЦЕНТРАЛЕН СЪВЕТ

Акад. САВА ГАНОВСКИ
АННА КОЛЕВА
Проф. БОНИО ПЪРВАНОВ
Проф. д-р ВАСИЛ ВИЧЕВ
Чл.-кор. проф. ГЕНЧО ПИРЬОВ
ГЕОРГИ КАРАУЛАНОВ
Проф. ГЕОРГИ ЙОЛОВ
Доц. д-р ГЕОРГИ АНГУШЕВ
Доц. ДИМИТЪР ВАСИЛЕВ
Доц. д-р ДИМО ЙОРДАНОВ
Проф. ЗДРАВА ИВАНОВА
Ст.н.с. ИСКРО КОСЕВ
Доц. КАТЯ ВАСИЛЕВА
Ст.н.с. д-р КИРИЛ ЗЛАТАРЕВ
Ст.н.с. д-р ЛЮДМИЛ МАВЛОВ
Проф. д-р МИНЧО ДРАГАНОВ

К.п.н. МИХАИЛ ХАРТАРСКИ
Ст. н. с. НИКОЛА БОЖКОВ
НИКОЛАЙ ПЕЙЧЕВ
К.п.н. НИКОЛАЙ ДАСКАЛОВ
ПЕНЬО ПЕНЕВ
Доц. ПЕТЪР ВАСИЛЕВ
РАЙНА ПЕНКОВСКА
СТАНЧО НИКОЛОВ
К.ф.н. СТОЯН САВОВ
Доц. д-р СТОЯНКА ЖЕКОВА
Проф. ТРИФОН ТРИФОНОВ
Проф. д-р ФИЛИП ГЕНОВ
Проф. ХРИСТО ХРИСТОЗОВ
Ст.н.с. ХРИСТО БОНЕВ
ЦВЕТАНА БОШНАКОВА

РЕВИЗИОННА КОМИСИЯ

Доц. АТАНАС АТАНАСОВ
Доц. ИВАН ГРИГОРОВ
К.п.н. ДИМИТЪР ЛЮТОВ

БЮРО

ПРЕДСЕДАТЕЛ: акад. Сава Гановски
ПОДПРЕДСЕДАТЕЛИ: член-кор. проф. Генчо Пирьов
проф. Георги Йолов
проф. д-р Филип Генов
СЕКРЕТАР: ст. н. с. I ст. д-р Людмил Мавлов
ЧЛЕНОВЕ: ст. н. с. д-р Кирил Златарев
ст. н. с. д-р Минчо Драганов
доц. д-р Стоянка Жекова
ст. н. с. Христо Бонев
ст. н. н. Искро Косев
ст. н. с. Никола Божков

Секции

ПСИХОЛОГИЯ НА ПОЗНАВАТЕЛНАТА ДЕЙНОСТ

Л. МАВЛОВ

В секцията бяха представени 12 научни съобщения, свързани с различни аспекти и равнища от познавателната дейност на човека.

Докладът на Ив. Ганев: „Паметта като медиатор и стимул в прехода от сетивно към логическо познание“ предлага в теоретико-философски план особена роля на паметовите представи, допускайки, че при активната реконструкция на възприетите събития се изгражда абстрактното мислене.

Р. Георгиева в своя доклад: „Пространствени и динамически характеристики на автокинетическата илюзия“ представи едно добре планирано и проведено експериментално изследване. За изучаване характеристиките на автокинетическата илюзия са правени синхронни регистрации на движенията на очите и ръката при различни условия на зрителна обратна връзка. Параметрите, получени от следящите движения на ръката, са дали ценни данни за изграждане пространствено-временовите специфики на илюзията.

В доклада на Е. Герганов и Е. Алексиева: „Многомерно психологическо скалиране на ритмично-интонационните структури“ се представя интересен психометричен модел на възприемане на речта, постулиращ съществуването на акустично, психофизично и психологично равнище. Експериментално са проверявани хипотези относно перцептивните закономерности, характеризиращи словното, логическото и фразовото ударение. Допълнителният сонаграфски анализ сочи съществуването на съответствие между психологическото и акустическото пространство на възприятие на ритмично-интонационни структури.

Експерименталното изследване на Ст. Калчева: „Микроструктура на вниманието в процеса на зрително опознаване“, чрез вариране на перцептивните обекти и техните параметри, се опитва да провери хипотезите на „входа“ и на „изхода“. Обсъжда се модел за микроструктурата на вниманието, включващ компонентите на предвнимание и фокално внимание.

В работата на Г. Куюмджиев: „Диференциация, систематизиране и обобщение на емоционалните преживявания с методиката на вербалното моделиране“ се извършва вербално изразяване на емоционални отношения у деца в предучилищна възраст. Според автора у децата са се формирали по няколко нравствени чувства, създаващи емоционален интегритет.

В поредица от експерименти в различни сензорни модалности Л. Мавлов проследява взаимоотношенията между дискриминационните и класификационните процеси при различни равнища на перцептивно обобщение. Авторът установява, че двата процеса съжителствуват едновременно и се съчетават в различни пропорции при перцептивната преработка, според степента на обобщение и изградеността на перцептивните категории. Така се предлага компромисна теория, примиряваща двете противостоящи концепции, които приписват основна роля било на диференциацията, било на генерализацията в процеса на перцептивното обучение.

В доклада на Л. Мавлов: „Перцептивни взаимоотношения на фонемите и графемите — субординирани или равностойни?“ се изгражда ориги-

нална теория за природата на елементарните езикови единици и йерархията на модалните речеви сигнали. На базата на изследвания върху определени речеви нарушения се обосновава, че първичните лингвистични единици, известни като „фонемни“, не са обобщени акустични категории, а надмодални абстракти — „елементи“.

Ст. Пеев в своя доклад: „Хипотеза за формиране на системата разбиране“ предлага интересна концепция за механизмите на преработка на информация. Авторът постулира, че разбирането се състои в превеждане на чуждия код в естествен код, който се базира на известни и понятни знания. Описват се механизмите и принципите, които обуславят превръщането на чуждия код в естествен.

Експерименталното изследване на С. Пенчева: „Трансмодална идентификация на невербални стимули от малки здрави деца“ проследява възможността за когнитивно съпоставяне на зрителни и слухови предметни категории. Разкрива се, че тази функция зависи от равнището на предметното възприятие и модално-специфичната характеристика на стимулите, но не зависи от пола на децата.

В доклада на Г. Пиръов: „За едно структурно изследване на интелигентността“ се представя експериментално изследване, което търси дали съществуват различия в съотношенията на отделните компоненти на интелигентността при мъжкия и женския пол. Авторът установява известно преимущество у момчетата в психомоториката, общата осведоме-

ност, паметта и мисленето, а у момичетата — в наблюдателността, въображението, флуентността на асоциациите и речта. Разликите обаче са незначителни и не играят съществена роля.

На основата на наблюдения при обучението по руски език и някои общотеоретически разсъждения В. Ранов в своята работа: „По проблема за езиковия усет“ разглежда различни условия и фактори, обуславящи структурирането на правилни семантико-граматични фрази. Авторът смята, че този подход може да бъде полезен при чуждоезиковото обучение.

„Изследване на психичната структура на речевите значения чрез пиктограми“ бе експериментално проучване, представено от Е. Христова. С помощта на пиктограмите се анализира перцептивното декодиране на вербален материал, при което речево кодираната информация се превежда на езика на предметните изображения. Установени са различни типове за изобразяване на общия смисъл на вербалната информация.

Върху изнесените доклади бяха проведени две дискусийни сесии, на които бяха разисквани отделни страни от перцептивните и езиковите равнища на познавателните процеси.

Общото впечатление от работата на секцията е, че интересът върху фундаменталните проблеми на познавателната психология е недостатъчен, разработките са сравнително оскъдни, а теоретичните и експерименталните подходи и парадигми доста откъснати едни от други.

В двете заседания на секцията бяха изнесени 26 съобщения, които засягаха важни проблеми на психическото развитие в норма и патология през различните възрастови периоди.

На ранната възраст бяха посветени изследвания върху особеностите на мисловната дейност (Р. Драгошинова и Т. Татъзов) и психологическата готовност на децата за организирано обучение (Г. Йорданова и Н. Кючукова). Авторите посочиха нови данни, с които се обогатява психологическата характеристика на децата от тази възраст. В. Стоянова в събнието си за психолингвистичните равнища на възприемане и изразяване на речта при деца от яслена и предучилищна възраст посочи 7 равнища, които характеризират възрастовата динамика на този процес.

На психическото развитие и поведение през предучилищна възраст бяха посветени 14 съобщения. Те обхващат широк диапазон от проблеми, по-съществени от които са: проблеми, свързани с формирането на личността (Ив. Димитров, М. Игнатов, Б. Величков, И. Георгиев и кол.), за музикалното възприятие (Н. Витанова), вербалното мислене (Ф. Даскалова), двигателната дейност (Р.

Данчева, А. Момчилова, Е. Христова), конструктивната дейност (М. Каменова) и др.

Интерес представляваха съобщенията относно проучвания върху някои психически процеси при увредени деца (Р. Стоянова), на темпоралното преживяване в норма и патология (Г. Попов, Е. Събева), половата детерминираност на психомоторните реакции (В. Боянова), влиянието на факторите пол, възраст и образователно равнище върху интелигентността (Е. Паспаланова и Д. Щетински).

Сравнително по-малко бяха съобщенията, отнасящи се до психическото развитие през училищна (Л. Попов) и юношеска възраст (С. Христова).

По време на обсъжданията участниците проявиха голяма активност. Изказано бе становището за обединяване на усилията на научните работници и преподавателите във висшите и полувисши институти за провеждане на комплексни изследвания, както и по-цялостни проучвания върху отделни психически процеси и страни на личността в по-големи отрязъци от човешкото развитие.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ ПРИ ОТКЛОНЕНИЯ ОТ НОРМАТА

Р. Ц. АРНАУДОВА

В програмата на секцията бяха включени 20 научни съобщения, разглеждащи проблемите на сомато-психичните изменения и психо-соматичната зависимост при различни болестни състояния. В редица от изнесените съобщения се прави характеристика на психичните процеси: внимание, памет, представи, мислене, умствена работоспособност, речевни особености при различни болестни състояния в детската въз-

раст. Р. Арнаудова и съавтори: „Особености на психичното развитие на деца с вродени сърдечни пороци“; „Умствена работоспособност на деца с ювенилен ревматоиден артрит“; Р. Милушева, М. Дамянова: „Устойчивост, концентрация и превключване на вниманието на деца с еволюция на захарен диабет до 5 години“; М. Попандова, Н. Велинова: „Пространствени представи на деца от предучилищна възраст с недоразви-

тие на експресивната реч“; П. Пенчев: „Психологично проучване на някои аспекти при болни деца със съдови дистонии“. Някои от изнесените съобщения представиха резултати от изследване личността на болния: Ив. Бончева, В. Машева: „Мястото на някои проективни методики в установяване личностните промени на шизофрено болни“; М. Иванова: „Личностен психологичен профил на деца с пряко или непряко ограничение в двигателните функции“; Е. Христова, С. Славчев: „Бендер ГештALT тест при деца с диагноза минимална мозъчна дисфункция“; В. Райнов и сътрудници: „Визуо-когнитивни способности у деца с минимални мозъчни увреди“ и други. Интерес представляваха проучванията, насочени към изучаване особеностите на глухи деца и деца с говорни дефекти — А. Шишков и колектив: „Социометрично изследване на груповата структура на детски колективи в училища за глухи деца; В. Стамов: „Някои психологични проучвания при подбора на деца за логопедическа детска градина“; Д. Милев: „Особе-

ности на фрустрационните реакции при заекващите в зависимост от формираните индивидуални ценностни системи“.

Направени бяха и съобщения относно: „Психологични аспекти на училищната неврогенеза“ от Х. Христозов; С. Пенчева, Л. Запрянова: „Компютърно томографска локализация и асиметрия на висши мозъчни функции“; Г. Коцилков, Т. Тодоров: „Психологически промени на стреса и дезадаптацията при онкологично болни“; В. Василев: „Вероятностно прогнозиране в норма и патология“ и други.

Обект на разисквания и дискусии бяха проблеми, свързани с развитието на медицинската и клинична психология. Направени бяха предложения за обединяване усилията при изучаване психологията на болния човек, адаптиране на използваните чужди методи при оценка на интелектуалното развитие, различни страни на психиката и измененията на личността под влияние на болестния процес.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Доц. ВАЛЕНТИН ЦОЛОВ

В VII секция „Психологически проблеми на образованието“ бяха събрани психолози, които имат афинитет и специални интереси към проблемите на учебната работа и образованието — бивши и настоящи учители и преподаватели в средни, полувисши и висши учебни заведения, в които се подготвят бъдещите учители.

Работата на секцията премина при висока творческа активност. Основна предпоставка за нея бяха докла-

дите и интересите на слушателите към проблемите, които се разглеждаха. От предварително апробираните 25 доклада, по уважителни причини не бяха изнесени само 4, тъй като докладчиците отсъстваха. Вместо тях обаче прочетоха свои експозета доц. Т. Добрев, Л. Милков и др., така че общият им брой остана същият.

Повече от докладите и съобщенията бяха разработени на сравнително високо теоретично равнище. Те трети-

раха актуални проблеми на психологическата наука и педагогическата практика. Това даде основа за оживени разисквания. Присъстващите проявиха интерес към доста проблеми и участваха активно в работата на секцията. Доказателства са многобройните въпроси, които се задаваха и на които, за съжаление, не винаги можеше да се отговори обстойно поради дефицита от време, при който се работеше в секцията.

Повечето от докладите бяха написани въз основа на научни изследвания. Те свидетелстваха за владенето на понятийния апарат, на професионално равнище и умение да се провеждат научни изследвания в областта на приложната психология. От методите за изследване основно място заемаха анкетите и експериментите. Приятно впечатление правеше и математическата и статистическата обработка на изходните данни. Като пример в това отношение могат да се посочат изследванията на А. Лекюрски и Е. Пенчева, обобщени в колективния доклад: „За влиянието на някои личностни характеристики върху творческото мислене на началния учител.“

Добри впечатления оставиха докладите на доц. С. Димитрова: „Интелект, физическо възпитание и интелектуализация на двигателното обучение“, на К. Желязков — „Психологически фактори на успеваемостта при вечерното обучение на възрастни“, на М. Михайлов — „Психическа готовност за педагогическа дейност“ и др.

Като цяло докладите бяха написани на точен професионален език, което говори за нарасналата езикова и психологическа култура на участниците в секцията. Всичко това дава основание да се направи заключение, че между първия и втория си конгрес българските психолози са направили сериозна

крачка напред както по отношение на своята теоретична подготовка, така и по отношение на практическо-приложния аспект на изследванията.

Въпреки безспорните успехи, в работата на секцията се очертаха и редица слабости, част от които са ни познати от други конгреси и конференции. Някои доклади например имаха изцяло констативен характер. Понякога вниманието на авторите се съсредоточаваше предимно върху описването на психичните явления, без да се прави опит за тяхната психологическа интерпретация.

Втората слабост бе, че в част от докладите преобладаваше многотемията. В четири—пет страници се разглеждаха твърде много факти и явления, което не дава възможност да се открият основните проблеми и закономерности и да се разгледат в тяхната пълнота. И това е съвсем естествено, тъй като многотемията не дава възможност за сериозен психологически анализ на педагогическите явления. Това налага да се обърне внимание върху уменията да се подбират основните психични факти и явления и те именно да се подлагат на задълбочен анализ.

Срещаха се и изолирани случаи, когато статистическата обработка на резултатите бе самоцелна и изместваше психологическия анализ. Резултатите от изследванията бяха разработени с помощта на математиката и статистиката, но като че ли в някои съобщения работата свършваше до тук. Едва ли е необходимо да се доказва, че математиката и статистиката са само помощници на психологията и че психологическата интерпретация започва там, откъдето свършва статистиката.

Като недостатък може да се посочи и ограничеността на методите, които се използват за изследване. Огромният арсенал на експерименталната психология не бе използ-

ван пълноценно и повече от докладите бяха построени главно върху анализ на анкети, проведени с ученици и студенти. Това показва, че подготовката на много психолози по експериментална психология е все още недостатъчна и трябва да се разшири чрез лекции, спецкурсове или семинари, които могат да се организират от Дружеството на българските психолози.

Тези грешки са характерни преди всичко за психолозите с по-малък трудов стаж и опит и са епизодични явления. Поради това и общото впечатление дава повод за оптимистична равностметка. То е гаранция, че на бъдещия трети конгрес българските психолози ще постигнат още по-сериозни успехи.

И накрая, три предложения към организаторите на бъдещия трети конгрес:

1. Струва ми се, че конгресът трябва да бъде тридневен. Удължаването с един ден се налага от увеличени брой на психолозите у нас и от тяхната висока професионална активност. И още нещо — ползата от даден конгрес не се изчерпва само с присъствието в залите, защото там могат да се чуят неща, които могат да се прочетат самостоятелно в специализираните вестници и списания. Понякога по-голяма полза може да се извлече от разговорите в кулоарите, когато с колегите се обменят мнения, споделя се опит, уточняват се планове за бъдещите изследвания.

2. Регламентът трябва да се прецизира на 15 минути и строго да се

фиксира в програмата. Ръководителите на секциите в никакъв случай не бива да допускат неговото нарушаване дори с риск да прекъснат някой докладчик, когато не се съобразява с определеното му време. Това е паложително, защото доста хора, участващи в работата на една секция, имат специален интерес към даден доклад, който ще се изнася в друга секция, и отиват в съответната зала, за да го чуят. И ако не се спазва регламентът и се нарушава графикът, отиването е безпредметно, защото докладът или вече е минал, или трябва да се чака 40—50 минути, за да се чуе.

3. Предварителната селекция на докладите трябва да бъде по-строга, за да не се допускат доклади със съмнителна научна стойност. Не е тайна, че в работата на секцията участвуват и много млади психолози. Това, разбира се, е похвално, но едва ли може да се очаква твърде много от доклад, който е първото творение на младия автор. Това налага да се обособи специална секция или да се повишат рязко критериите за допускане на докладите до четене. В тази връзка трябва да се обсъди още един път въпросът за участието на даден автор с два—три, а понякога и с повече съобщения. Някои автори, които не са успели да публикуват нито една статия в научни списания, компенсират чрез писане на научни съобщения в индустриално количество и по този начин изпълняват плановете си и подготвят бъдещото си повишение в научната йерархия.

ФОРМИРАНЕ И ВЪЗПИТАНИЕ НА СОЦИАЛИСТИЧЕСКАТА ЛИЧНОСТ

ИВ. ПАСПАЛАНОВ

По време на двете заседания на секцията бяха изнесени 20 доклада и съобщения при 28 първоначално планирани в програмата на конгреса.

Тематично докладите могат да бъдат обединени в няколко проблемни области:

А) Структури на психиката и психична структура на личността: П. Василев — „Относно понятията личност и структура на личността“, Д. Василев — „За състава на психологичната характеристика на човека“, В. Милев — „Към въпроса за йерархичната структура на психиката и на личността“.

Б) Мотивационна сфера на личността и характеристики на мотивационната регулация: А. Величков — „Регулативни функции на личността и протичане на мотивационния процес“, П. Калчев — „Един от възможните подходи към уточняване на понятието мотив“, Вл. Иванов, Г. Митев — „Върху така наречената психологична защита (на личността) и нейното място в психопатологичните теории“, П. Цоков — „Взаимовръзка между равнището на тревожност и насоченост на личността“, Л. Кръстев — „Фактори за преодоляване на психичното пресиране“, Ан. Кънчева — „Особености на насочеността у студентите от учителските институти“, Т. Петрова — „Насоченост на личността и потребност от постижения примлади изобретатели“.

В) Социално-психологически проблеми на личността: И. Велков, Л. Десев — „Конформизъм и ценности ориентации на учениците в колектива“, Е. Григорова — „Взаимовръзка-

та между някои страни на емоционалността и статуса на личността в групата“, Р. Петрова — „Социално-психологически подход при изследване интересите на личността“, Н. Попов, В. Стоименова — „Идентификация и диференциация на личността на подрастващите спортисти“, С. Юлзари — „Възможности за подобряване на социалната позиция на детето от предучилищна възраст в системата на личните взаимоотношения“, Б. Иванов — „Опит за определяне на социално-психологическите параметри, характеризиращи студенството като социална общност“.

Г) Методически постановки при изследване на различни параметри на личността: В. Влахова — Николова — „Темперамент и характер на учителите в светлината на две психологични методики“, И. Паспаланов, Д. Щетински — „Методика за оценка на условията на дейност и личностните качества на научните работници като предпоставка за творческа изява“, В. Фажева — „Корелация между интелект, насоченост на личността и успех в учебната дейност“.

Вижда се, че тематичната ориентация на докладите до голяма степен съответствува на възловите проблеми, които решава марксистката психология на личността — психичната организация на личността, мотивацията и насочеността на личността, взаимодействието „личност — социална среда“. Половината от докладите са върху разработки, използващи различни методи и експериментални постановки за изследване на психологическите характеристики на личността.

На двете заседания бяха про-

ведени общо 4 дискусии по отделните доклади. По-голямата част от поставените въпроси и изказвания засягаха методологически и методически проблеми на изследването на личността и подходите на обяснение на получените емпирични данни. В такъв контекст бяха и повечето от критичните бележки към докладите върху експериментални изследвания. Налице е една ориентация към постигане на методологическа зрелост на изследванията в областта на личността, преодоляване на общопсихологическото атомарно разглеждане на различни свойства на личността и търсене на по-общи обяснителни модели на регулацията на дейността. Приятно впечатление оставиха работките на млади психолози, ориентирани към съвременни модели на обяснение на психологическите зависимости и модерни постановки на експериментирание (П. Цоков, Т. Петрова, П. Калчев, Е. Григорова).

При обсъждането на докладите се поставяха и въпроси за възможното приложение на установените в отделните изследвания тенденции в социалната практика и най-вече в сферата на възпитанието.

На фона на общата положителна оценка за работата на секцията и за активното участие на психолозите в нея могат да се отбележат и някои моменти, симптоматични за състоянието на психологията на личността у нас. Прави впечатление, че в секцията не се поставиха на обсъждане някои от фундаменталните проблеми на марксистката психология на личността, които имат

теоретико-методологично значение при конкретните изследвания върху различните страни на психичната организация на личността и най-вече на проблема за отношението „личност—дейност“. Бихме могли да оправдаем този проблемен дефицит в секцията по личността, ако тези проблеми бяха обсъждани широко в други секции. Но в секция „Методология и методики на психологическите изследвания“ на методологичните проблеми на психологическата концепция за дейността бе посветен само докладът на К. Байчинска.

Чувствувах се и празнота по отношение на сравнителния анализ на основни теоретични постановки за структурата на личността, принципите на нейната организация и функциониране. Голяма част от постановките в докладите на тази тема звучаха декларативно и не бяха подкрепени с аргументи на по-високо методологично равнище. Отсъствието на критични изследвания върху водещите теории и концепции за личността в съвременната буржоазна психология говори за недостатъчно богатия теоретичен кръгзор на психолозите у нас, занимаващи се с проблемите на личността.

В порядъка на критичните пожелания трябва да отбележим и липсата на междудисциплинарни подходи и проучвания в областта на психологията на личността. А тяхната перспективност и евристични възможности едва ли се нуждаят от специална аргументация.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ НА ТВОРЧЕСТВОТО

СТ. ЖЕКОВА

При откриването на първото заседание на секцията проф. Г. Пиръв направи встъпление, като изтъкна важноста на психологическите проблеми на творчеството, които вече се оформят в един относително самостоятелен клон на психологическите науки. Той подчерта непрекъснато засилващия се интерес към тези проблеми поради голямата роля на творческата дейност в различните клонове на практиката при условията на научно-техническата революция и интензивното развитие на културата.

В двете заседания на секцията бяха изнесени 20 доклада и научни съобщения, които се отнасяха до различните области на творчеството. Преобладаващ брой от тях бяха посветени на проблемите на художественото творчество, по-специално областта на музикалната дейност. Между докладчиците върху темите за тази дейност беше изтъкнатата наша клавирна изпълнителка и педагожка, нар. артистка проф. Тамара Янкова, а също и други специалисти — Трендафил Миланов, З. Казанджиева, И. Сърбинска и др., които споделиха своите постижения в областта на музиката.

Изнесени бяха и доклади върху други области на творчеството, като например педагогическото творчество (доц. д-р Ст. Жекова), възприятието на произведенията на живописца (З. Русинова), взаимоотношението между художествената творба и този, който я възприема (Н. Попова), а също и за езиковото творчество на учениците (ст.н.с. Ст. Минкова). Изнесоха се доклади и върху по-общите проблеми от психологията на творчеството, като ролята на интуицията в творчеството (Хр. Гешанов), емпатията като психологически механизъм на въздействие (Н. Александров), психологията на „Вундеркинда“ (Цв. Асенов), съотноше-

нието между дарби, способности и талант (доц. Д. Василев), възможностите за изследване на художествените потребности (Зн. М. Попова), психодиагностика на таланта (ст.н.с. Т. Чакърров) и др.

Не бяха застъпени проблемите на творчеството в областта на науката и на трудовата практика.

Почти всички съобщения бяха на високо научно равнище, като се базираха върху изследователски данни, показваха и интересни изследователски методики. В тези две насоки се концентрира и най-голяма част от въпросите и изказванията на участниците. Обект на обсъждане ставаха както получените резултати и особеностите на специфичния творчески процес в съответната област, така и на пътищата, по които са получени тези резултати.

Като цяло представените съобщения бяха интересни, с много нови и оригинални моменти. Въпреки ограниченията в искания обем, авторите успяваха да разкрият своеобразието в характеристиката и реализацията на творческия процес. Този факт в най-голяма степен обяснява и активните (а в отделни моменти и бурни) разисквания върху проблемите. Поставяха се въпроси, оспорваха се позиции, постановки, изводи, заключения. Логични и приемливи бяха и защитите на представените проблеми и постановки, въпреки ограниченото време.

Повишеният интерес на всички участници към разглежданите проблеми се прояви не само в оживените разисквания по тях, но и в предложението да се организират по-често срещи на интересуващите се от психологията на творчеството, за да се осъществи по-пълно обсъждането на тези проблеми и развитието на този клон на психологията.

ПСИХОЛОГИЯ НА ТРУДА

Н. СТАМЕНКОВА

В секция „Психология на труда“ бяха изнесени общо 29 научни съобщения, в които се третираха както теоретико-практически въпроси, така и резултатите от проведени емпирични и експериментални изследвания. Заседанията протичаха при подкрепата активност на участниците в тази секция в академичен дух с цел уточняване и задълбочаване на поставените за обсъждане въпроси.

Основателно сред цялостния масив от съобщения се открояват първо онези, чийто обект са фундаментално важните въпроси на психологията на труда; моделиране на дейността, влияние на условията на труд, проблеми на психологическия подбор. На базата на представителни изследвания върху организиращия съревнователен процес психологически бяха обосновани два варианта на ефективната структура на социалистическата организация на професионалната дейност в научното съобщение на ст.н.с. И. Косев, озаглавено: „Към психологията на организационната структура на професионалната дейност“. В него аналитично и задълбочено са разработени психологическите основания на предлагания модел в личностните и междуличностните функции на фактора „резултат“.

В съобщението на А. Попова: „Инженерно-психологическите проблеми в дейността на дисплейния оператор“ се предлагаша за обсъждане проблемите на кодирането и организацията на информацията при различни ситуации чрез моделиране на дейността на дисплей-оператора в лабораторни изследвания.

Основателен интерес предизвика научното съобщение на ст.н.с. В. Русинова на тема: „Зависимост на мотивите за труд от образованието и трудовия стаж“. На базата на кон-

кретно изследване бе направен анализ на съдържателната страна на мотивите за труд в групи, заличаващи се по степен на образователен ценз и продължителност на трудовия стаж. Целта е установяване факторите, които влияят на оформянето на структурата на мотивите и ролята на образованието и трудовия стаж в изграждането на социално значими мотиви.

Информация за необходимото и успешно взаимодействие на сътрудниците при решаването на ергономичните проблеми изнесе Н. Предов — „Сътрудничеството на лекаря и психолога в ергономичния екип“ — в съавторство с П. Крулева и М. Сапарева.

Личностният подход и свързаните с него методологични и методични проблеми в психологическия подбор, тяхната актуалност и пътища за решаването им се разгледаха от Н. Стаменкова в съобщение на тема: „Психодиагностиката на личността в психологическия професионален подбор“. Това е въпросът за критериите на диагнозата и прогнозата, за тяхната обективност, надеждност и валидност. Обосновава се тезата за личностния подход като единствено възможна алтернатива в реализирането на психологическия професионален подбор.

Редица съобщения в тази секция бяха посветени на влиянието на условията на труда. Зл. Абаджиева—Белова изложи емпирично проучване на невротичността сред работнички в условията на монотонен труд в завод „Арома“, анализирана бе връзката между невротичността и факторите на работния процес, удовлетвореността от професията и темперамента. Ив. Генчев направи анализ на влиянието на социално-психологичните, демографските и социално-би-

товите фактори върху мотивационната структура на желаещите да напуснат предприятието в съобщение, озаглавено: „Психологични аспекти на тежестта в автотранспорта“. Тясно свързано с това изследване е и проучването: „Удовлетвореността от професионалната дейност при автобусните шофьори във връзка със стабилизирането на кадрите“, изнесено от авторски колектив — В. Калинова, Ст. Михалкова и Е. Алексиева. На базата на прилагането на комплексна методика е установена значимо по-висока степен на удовлетвореност от професията във сравнение с удовлетвореността от работата. Анализът на резултатите е позволил за извличане и предлагане на конкретни мероприятия за стабилизирането на кадровия състав.

Многобройните нарушения на правилника и на закона за движение по пътищата могат да се разглеждат като съзнателно поет риск. Ст. Михалкова докладва за резултатите от анкетно проучване на тема: „Изследване на склонността към риск при транспортни работници“. Актуалността и изключителната важност на психологическите проблеми при транспортните работници налагат задълбочено проникване в тяхната същност и търсене пътища за решаването им. Поради това с право много от участниците в тази секция бяха насочили погледа си към автопроизшествията. Б. Цветкова завърши тази серия от съобщения с изследване на тема: „Стресови състояния на пътно-транспортни произшествия“, в което се подчерта значимостта на емоционалното състояние на водача за допускане на автопроизшествие.

На влиянието на условията на труд върху някои психични състояния при линотипери бе посветено съобщението на М. Тошева. К. Рамчев спря вниманието си на „Форми и степени за проявление на индиви-

дуалната трудова активност“. Анализираха се три основни форми на индивидуална трудова активност: обективна (екстериоризирана), интериоризирана и агрегирана. По емпиричен път са извлечени 36 степени на индивидуалната трудова активност.

Въздействието на някои неблагоприятни фактори на работната среда се анализира в съобщения, изнесени от Ю. Михайлов: „Изследване на кожно-гальваничната реакция при въздействие на производствения шум“, от В. П. Георгиева: „Метод за регистриране на обусловено от работата нарушаване на самочувствието като резултат от умора, монотонност и пресищане“. Тясно преплетени с тях са изследванията на „Удовлетвореността от труда на работници в машиностроенето“, изнесени от М. Радославова и Г. Лукарски. За изясняването на някои закономерности на изменението на функционалното състояние на оператора докладва А. Лакюрски на базата на изследвания в реални работни условия.

Съобщението на А. Маринов: „Фактори на психологичното напрежение в условията на продължителен рейс“ предизвиква интереса на аудиторията чрез богатата информация, придобита от автора по време на петмесечен рейс с екипаж от Българския търговски флот. Очертани бяха съществени фактори на психично напрежение, съдържащи се в личностната структура при екстремални ситуации.

Авторът обширно анализира механизмите на реакция и адаптация, формите на емоционален баланс в процеса на продължителната изолация на кораба.

Развитието на научно-техническата еволюция усложнява все повече социалните взаимоотношения, особено в трудовата дейност. Задълбочен анализ на някои от тези проблеми бе предложен от Хр. Костадинчев на

тема: „Социално-психологични аспекти на съпротивата при внедряване постиженията на научно-техническия прогрес“. Въз основа на емпиричен материал е предприет опит за типология на преките участници в иновационния процес в зависимост от тяхното поведение. Авторът научно обосновава тезата, че проявите на консерватизъм, ригидност и отрицателно отношение са не толкова индивидуално типологически, а социално психологически образувания.

Проблемите, свързани с психологическия подбор, бяха частично анализирани и в съобщението на А. Александров, И. Стоянов: „Върху някои професионално значими качества на оператори от електронно-изчислителните центрове в гр. Пловдив“; експериментално изследване на приема и преработката на зрителна информация, послужило да бъде направено зафиксирание лавно на професионално значими сензомоторни елементи.

Н. Колева очерта някои конкретни „специфични психопрофилактични проблеми на учителската професия“ главно в теоретичен аспект. Теоретично бяха анализирани и някои нови психологически проблеми, свързани с пространствено ориентиране в условия на безтегловност и на други небесни тела от инж. Й. Манчев: „Пространствено ориентиране в условия на безтегловност и на други небесни тела“.

Някои проблеми в производствената дейност се осветиха в съобщенията

на В. П. Георгиева: „Рационализация на процесите по търсене на грешки в металургичната промишленост с помощта на действащи (дееспособни) алгоритми“ и „Изследване на трудовото удовлетворение в колективите при СКОЦМ „Д. Ганев“, София.

Значими теоретични проблеми бяха и обект на съобщението на Й. Русев: „Ролята на нормативно-ценностното регулиране при формиране на социално-психологическия климат“.

Обобщено може да се каже, че проблемите, третиращи в секцията, бяха изключително многообразни, което обективно е обусловено от разнородните клонове на трудовата дейност. Предложените научни съобщения в преобладаващата си част бяха на много добро научно равнище, отразяваха стремежа на авторите възможно най-тясно да свържат теоретичните с практико-приложните въпроси. Както споменахме и в началото, аудиторията се отличавахе с подчертаната си активност и насоченост към задълбочаване на поднесената информация, особено в случаи, когато се анализираха частични въпроси с глобални актуално важни аспекти на трудовата дейност. Можем да предположим, че преодоляването на известна парциалност в изследванията ще допринесе за по-пълното обхващане на взаимодействието „личност—трудова дейност“, до рационални и практически решения, до все по-пълното аналитично проникване в психологическите проблеми на трудовата дейност.

ПСИХОЛОГИЯ НА УПРАВЛЕНИЕТО И ОБЩЕСТВЕНИТЕ ОТНОШЕНИЯ

Ж. БУШЕВА

В секцията бяха представени 30 доклада от 28 автори. Освен това по време на заседанията бяха изнесени отделни научни съобщения. Наред с докладите, редица участници направиха задълбочени изказвания.

Изнесените доклади и научни съобщения могат да бъдат отнесени към четири относително обособени проблемни области.

С най-много доклади — 10 се представиха различните психологиче-

ски проблеми на управлението. Някои от докладите имаха проблемни или теоретико-постановъчен характер (Ф. Генев, Ив. Иванов, Р. Маринчева, Ст. Савов, С. Коцева, Ж. Бушева), докато други се базираха на конкретни изследвания (П. Василев, Г. Векова, Ст. Трошанова и др.). Въпроси се поставиха към всички участници, а някои доклади, като например на П. Василев и Г. Векова, Ст. Трошанова и други, станаха повод за оживени разисквания.

Безспорно най-значим интерес предизвикаха докладите на друга група автори, които трябва да бъдат отнесени към очертаващата се нова и перспективна област на политическата психология (Ф. Генев, Д. Гронеv, К. Трифонов, З. Грозданова, Т. Утку, К. Пешева, С. Кючукова). Особено внимание предизвика обстоятелството, съдържащо интересни нови постановки и структурни интерпретации доклад на проф. д-р Ф. Генев, посветен на предмета и задачите на политическата психология. Проблемите на тази почти неразработена област у нас породиха редица полезни дискусии относно предмета и задачите на политическата пропаганда, политическото поведение и култура.

В допълнение, като конкретизация на някои основни проблеми, прозвучаха докладите на: Ст. Николов — посветен на социално-психологическите проблеми за повишаване на социално-политическата активност, на К. Пешева — свеждащ се до социално-политическите моменти в индивидуалната работа на комунистите и др.

За всички присъстващи в залата докладът на Т. Утку: „Социално-психологически особености на левия екстремизъм“ беше не само интересен, но се превърна в източник на нова политическа информация.

С актуално значение и насоченост към проблемите на реалната социална практика се отличаваха докладите,

посветени на разнообразни социално-психологически проблеми, свързани с приложението на новия икономически подход и съответния му икономически механизъм (Н. Божков, С. Гевренов, Д. Гронеv, З. Зилева, Н. Лесигярска).

Интересни проблеми за разискване поставиха докладите на С. Гевренов „Психика на внедрителя“, на З. Зилева — „Социално-психологически особености в дейността на банковия колектив при действието на новия икономически подход и механизъм“.

Оживена дискусийна обмяна на мнения в тази проблемна област предизвикаха докладите на Н. Божков: „Психологически проблеми на новия икономически механизъм“ и на Д. Гронеv: „Латентни и манифестиращи се корелати на новия икономически подход и механизъм“. С най-голямо основание към тази група доклади трябва да отнесем направеното извън програмата научно съобщение на Б. Ганчевски. В него той се опита да обоснове икономическата психология, което предизвика редица противоречиви изказвания, прерастващи в сериозен научен спор.

Четвъртата група доклади (много разнообразни по съдържание и обект на изследователска интерпретация) можем съвсем условно да обобщим като посветени на психологическите проблеми на взаимоотношения на личността в групата и колектива (С. Симеонов, Ю. Мутафова, Ст. Иванов, В. Калинова, В. Живкова, С. Коцева, Р. Маринчева, Ал. Тодоров и П. Тошева). Тук се разискваха преди всичко проблемите на общуването в различни социални групи и колективи и неговата роля по отношение формирането на личността, нейната насоченост и ценностни ориентации.

Естествено този най-общ и бегъл преглед на докладите, научните съобщения, изказванията и дискусии

не може да разкрие достойнствата, оригиналността, изследователската им стойност. Най-същественото за работата на секцията по време и на двете заседания е подчертаният интерес на много голяма част от участниците в конгреса към очертаните проблемни области. Секцията откри своето първо заседание при пълна зала (присъствуваха около 70 души), а до края на второто заседание постоянно присъствуваха около 40—45 души. Интересът към разискваните проблеми не намаля. Положителен момент беше и изявата на някои млади докладчици, които за пръв път излизаха на такъв форум, вълнуваха се, но успешно се представиха.

Друга характерна особеност за работата на секцията, е, че присъствуваха много хора от практиката, като придадоха на оживеното научно общуване конкретно приложно звучение. Поставените от тях въпроси за разискване, на които всички участници се отзоваха с интерес и разбирание, бяха насочени към търсене

на оптимални пътища, форми и средства за изпълнение на така важната за всички психолози задача, поставена от др. Т. Живков на XII конгрес на БКП: „В нашите заводи и стопанства наред с икономиста, агронома и инженера — следва да заемат своето място социалогът и психологът“, последвана от Решението на Секретариата на ЦК на БКП „За по-широко използване на социологическите и психологическите знания за усъвършенстване на производството“ от 13 май 1982 година.

Накрая, като препоръка или пожелание, трябва да отбележим формираното се единодушно мнение, изразено както от докладчиците, така и от останалите участници в работата на секцията относно формата на научно общуване при подобни форуми в бъдеще. Те считат, че се налага преход към една по-прогресивна форма, при която вместо да се четат всички доклади, да се премине към по-целенасочено и задълбочено обсъждане на проблеми по предварително депозираните резюмета и доклади.

СПОРТНА ПСИХОЛОГИЯ

СВ. ДИМИТРОВА

Участието на спортните психолози и на специалистите, занимаващи се с психологическите проблеми за физическата култура и спорта, във II конгрес на психолозите се изяви в две основни форми:

— Чрез участие в работата на различните тематични направления на конгреса, към които в една или друга степен се отнасяха представените доклади и чрез организирането на самостоятелна секция по проблемите на спортната психология.

От общо 12 тематични секции, които бяха предвидени и реализираха богата програма на конгреса, спорт-

но-психологически доклади бяха изнесени в 8 от тях. Общото количество на представените в това направление доклади възлиза на 13. Относително най-много доклади — по 3, са изнесени в секцията „Психическо развитие“ и в секцията „Психология на управлението и обществените отношения“.

В работата на специализираната секция „Спортна психология“ бяха изнесени 20 доклада. По своята тематика те застъпват проблемите на спортното майсторство (12 доклада), на детско-юношеския спорт (3 доклада), на учебния процес по физи-

ческо възпитание в звената на образователната система (4 доклада) и на масовата физическа култура (1 доклад). Проблемите, поставени в тези доклади, застъпват едни от най-актуалните въпроси на психологията на физкултурната спортна практика.

Така например в областта на спортното майсторство това са важните проблеми за психическото състояние на спортиста и възможностите за неговото регулиране. Към тази проблематика се отнасят докладите на Д. Бахчеванов: „Експериментално проучване на различието между тренировъчната и състезателната възбуда“, на Е. Генова и Б. Серафимова: „Динамика на психичната готовност на плувци при състезание“, на К. Димитров: „Феноменът на контраст като фактор за натоварване и възстановяване“ и „Стресът в спорта“, на Ц. Маринова: „Специфични психични състояния у спортисти с високи спортни постижения“, на С. Стоянов: „Стенична страхова доминанта“, на М. Лъчкова, Ст. Попова и В. Горанова: „Използване на упражненията от „хата-йога“ при психологическата подготовка на спортиста“ и на Т. Касабов — „Хетеротренинг“ — модификация „психологически масаж“. И. Стоянов и И. Симов докладваха резултатите от изследването на „Промените и качествата на вниманието при скиори с различна степен на тренираност“. В тези доклади бяха разкрити редица възможности за оптимизиране на спортно-състезателния процес и за обогатяване възможностите на психологическата подготовка на висококвалифицирани спортисти.

Обект на внимание на участниците в тази секция бяха и проблемите за психоспортографията — чрез доклада на Ц. Маринова, Т. Бъчварова и И. Ванков: „Опит за изграждане на личностов профил на гимнастички от висока класа“. Своето

достойно място в работата на секцията намери и социално-психологическата тематика на спорта, представена в доклада на Б. Първанов и И. Гамански: „Изследване на колективното настроение“. На основата на задълбочени експериментални проучвания се анализират механизмите на колективното настроение, неговото влияние върху психиката на състезателите от отбора, както и проявлението на психическото заразяване, проблеми, които в областта на колективните спортове имат изключително важно значение.

Съществено място в работата на секцията заеха и въпросите относно интелектуалната дейност в спорта. М. Червенияков докладва за „Алгоритъм на тактическото мислене при головите ситуации“, В. Янев — „Интелектуални възможности и особености на футболите“.

Второто тематично направление в работата на секция „Спортна психология“ бяха въпросите на психологията на детско-юношеския спорт. В докладите на П. Гайдарска: „Изучаване на психологическите свойства на нервната система при юноши-баскетболисти“, на С. Димитрова и Ив. Буюклиева: „Особености на психологическите механизми на личностна активност в учебно-тренировъчния процес с млади високоразредни спортисти от СУ“, на И. Симеонов: „Мотивация за тренировка при подготвителната група по лека атлетика“ бяха изложени резултати от проведените изследвания, осветляващи сравнително по-слабо проучения проблем за формирането на личността, активност и развитие на младите спортисти.

В областта на училищното физическо възпитание също бяха застъпени едни от най-актуалните проблеми като: „Възможности за формиране на нравствени качества чрез средствата на гимнастиката в учебния

процес по физическо възпитание“, изнесен от М. Дечева, „Формирането на устойчиво внимание за еднотипни двигателни действия по физическо възпитание и влиянието им върху производствената дейност на учениците“ от Г. Исаев, „Физическата култура и реализацията на личността в интелектуалната дейност“ (на базата на изследвания със студенти) от К. Петков и Д. Калчев и докладът на Д. Калчев и Хр. Димитров: „Изменения в психомоторната дееспособност при студентки с различна степен на физическа подготовка“.

Макар и с един доклад, но при широка постановка и план на разглеждане на проблемите, в работата на секцията бе застъпена и масовата физическа култура — „Социално-психологически предпоставки за изграждане и реализация на рационален двигателен режим на човека в социалистическото ни общество“ на Б. Маринов.

В хода на деловата част на секцията бяха поставени към докладчиците общо около 100 въпроса. Разви се и оживена дискусия, център на която станаха главно два проблема: особеностите на интелектуалните компоненти в спортната дейност и възможностите за използването на някои психологически феномени като стреса и контраста за целите на пси-

хическата регулация с оглед предизвикването не само на негативни, но и на градивни позитивни процеси при регулираното състояние на личностната активност в тренировката и състезанието на спортиста, при формирането на психическата му готовност и прочее.

Съществена особеност в работата на секцията по спортна психология беше фактът, че тя бе посветена на 100-годишнината от рождението на Г. Димитров и 40-годишнината от създаването на ВИФ „Г. Димитров“. Това обуслови широкото участие както на спортните психолози, така и на редица научни работници, преподаватели и спортни специалисти.

Общо в работата на II конгрес по психология са взели участие 45 членове на Дружеството по спортна психология, което представлява почти половината от членския състав на Дружеството. На II конгрес по психология спортните психолози изнесоха 33 доклада, като с това внесоха своя принос в работата на конгреса и в развитието на българската психология и на психологията на спорта в светлината на големите задачи които обществото в условията на зрелия социализъм поставя пред психологическата наука в нашата страна след XII конгрес на БКП.

СЪДЕБНА ПСИХОЛОГИЯ И ПСИХИАТРИЯ

ИВ. ГРИГОРОВ

За първи път на II конгрес на психолозите в България, в рамките на научните разисквания, беше организирана самостоятелна секция по проблемите на съдебната психология и психиатрия. На научно обсъждане бяха поставени важни страни на престъпното поведение и неговото изясняване в процеса на предварителното производство и съдебното дирене.

В заседанията на секцията взеха активно участие научни и практически работници — психолози, психиатри, юристи и др. Към разискваните проблеми проявиха интерес редица специалисти, работещи в органите на съда и прокуратурата, на Министерството на вътрешните работи, преподаватели по психология от средните училища, студенти.

Научните разисквания в секцията бяха групирани около два основни проблема: психични механизми на формиране на престъпно поведение и престъпно изявяване на личността; отклонения в личностните качества на извършителите на отделни видове престъпления. Особена активност беше проявена при обсъждането на проблемите за мотивите и мотивацията на престъпното поведение.

На заседанията на секцията бяха направени 17 научни съобщения, които се разпределят, както следва: 9 по общи проблеми на формирането на престъпната насоченост на личността при здрави и при психично болни лица; 5 — по проблемите на мотивите и мотивацията на престъпното поведение; 3 — по отклоненията в личностните качества и особености на лицата, насочили се към неправилен начин на живот.

В представените научни съобщения и в разискванията най-значително беше участието на съдебните психиатри. Те се представиха с 10 научни съобщения. Изказаха свои съображения по всички обсъждани проблеми.

Сред останалите участници в заседанията на секцията по-голяма активност проявиха представителите на Съвета за криминологически изследвания при Главната прокуратура на НРБ и Научноизследователския институт по криминалистика и криминология при МВР.

В почти всички научни съобщения бяха изказани ценни идеи за усъвършенстване на практиката на специализираните държавни органи, участващи в борбата с престъпленията и нарушенията на обществения ред. Обсъждането на тези проблеми показа, че все още твърде малко е направено за оползотворяване на резултатите от научноизследователската работа по проблемите на съдебната психология и съдебната психиатрия.

За преодоляването на тези смущения във внедрителската работа от три години е създадена обединена секция по съдебна психология и психиатрия. Секцията развива активна организаторска и популяризаторска работа за решаването на този проблем. Провеждат се обсъждания, дискусии, семинари, конференции, посветени на трудни проблеми от практиката на съдебните и следствените органи, на експертните звена.

Разискванията на II конгрес на психолозите показаха по недвусмислен начин, че интересът към тези въпроси е нараснал значително. Създадени са благоприятни условия за провеждането на активна научноизследователска и внедрителска работа. На този фон съвсем естествено възникна предложението към Дружеството на психолозите да се формира самостоятелната секция по съдебна психология.

ПСИХОЛОГЪТ В ПРЕДПРИЯТИЕТО

ХР. КОСТАДИНЧЕВ

Замислена предварително като „кръгла маса“ с ограничен брой, не повече от 20—25 души, тази среща на психолозите бе една от най-значимите прояви на Втория конгрес. Повече от 200 психолози — научни работници, психолози в промишлени предприятия, в търговията, здравеопазването и други области се събраха, за да поставят въпроси и да получат отговори на редица вълнуващи ги проблеми. В работата на „кръглата маса“ взеха участие: проф. д-р Ф. Генов — организатор и ръководител на „кръглата“ маса, проф. Здр. Иванова — преподавател по трудова психология в СУ „Кл. Охридски“, к.ф.н. В. Мелтева — научен сътрудник в Института по профсъюзни проблеми „Г. Димитров“ към ЦС на БПС, к.ф.н. К. Рамчев — научен работник, к.п.н. В. Русинова — ст. научен сътрудник от Централната лаборатория по психология към БАН, Р. Банковска — дългогодишен психолог в Цигарена фабрика — София, Йорданка Попова, представител на партийния комитет към обединени заводи „Фр. Енгелс“, гр. Казанлък.

От името на Ръководството на Дружеството на психолозите в България „кръглата маса“ бе открита от проф. д-р Филип Генов. Във встъпителното си слово той се спря на основните задачи, които стоят пред българските психолози, произтичащи от Решението на XII конгрес на БКП и от Решението на Секретариата на ЦК на БКП „За по-широко използване на социологическите и психологическите знания за усъвършенстване на производството“ от 13 май 1982 г.

Посочени бяха основните причини, които затрудняват работата на психолозите в предприятието. На първо място — подготовката на самите психолози, непознаване структурата и организацията на работата, задълженията на ръководители и ръководени, механизмите на ръководството и управление. На второ място — неподготвеността на ръководствата на предприятията да направляват дейността на психолозите, да ги използват за повишаване ефективността на своята дейност. „Там — подчерта проф. д-р Ф. Генов, — където партийните и стопанските ръководства, като в Цигарена фабрика в София, партийното ръководство в заводите „Фр. Енгелс“ разбираха правилно задачите и ангажираха вниманието на психолозите, то и самите психолози се утвърдиха като полезни.“ Като трета причина за несполуките на психолозите се посочи липсата на статут, който да регулира правата и задълженията на психолозите в предприятието. Това доведе до бездействие или до възлагане на психолозите на несвойствени задачи. По-нататък се посочи, че психологът в едно предприятие трябва да взема участие в ръководството на предприятието като консултант, и то преди всичко за работата с хората. Затова той трябва да участва на заседанията на директорския съвет, за да може мероприятията, които се наблюдават като психологически целесъобразни, след това да са и психологически обезпечавани. Отговорна е ролята на психолога като идеологически работник. В това отношение той трябва да участва в разработката на всички мероприятия на пар-

тийната, профсъюзната и комсомолската организация във връзка с идеологическата подготовка, във връзка с агитационната работа и с психологическата мобилизация на работници и служители за изпълнение на стопанските задачи.

Проф. Здрава Иванова обърна внимание върху някои трудово-психологически задачи на психолога в предприятието, които сведе до следните: анализ на системата „човек—среда—средства на труда“, стимулиране на изявата на работника и неговото развитие, оценъчно отношение при внедряването на нова техника и отражението ѝ върху функционалното и психическото състояние на работника, психологически проблеми на причините за аварии и злополуки, тежест и сложност на труда с оглед на психическото напрежение, психични състояния, равнище на работоспособност, професионален подбор и разпределение на новопостъпващи кадри. По-нататък в своето изказване проф. Здрава Иванова се спря на някои организационни трудности в работата на психолога, които се отнасят до неговия статут, до квалификация и др.

К.ф.н. Кольо Рамчев, споделяйки своя дългогодишен опит като психолог от предприятие, се спря на някои въпроси, отнасящи се до необходимостта психологът да познава добре икономиката, въпроса за материалното и духовно стимулиране, за контрола в стопанската дейност. Той предложи да се организират информационни банки за резултати от проведени изследвания, които да се поставят на разположение и на други психолози.

Кирил Александров — психолог от сферата на транспорта, се спря на необходимостта от създаване на методики, от тяхното адаптиране в специфичните условия на конкретното предприятие.

Др. Стоянов от Медицинския институт в Пловдив постави остро въпроса: „Ще се създаде ли патентно или авторско право за тези психолози, които създават апаратури и методики? Ще получи ли това юридическо оформяне?“

Др. Узунски от ВМИ „Ленин“ предложи в щатните таблици да бъдат включени и длъжностни характеристики за психолозите, за да се улесни тяхното назначаване. Той изказа необходимостта от по-задълбочена и допълнителна квалификация на психолозите и на тези, които заемат такава длъжност.

К.ф.н. Ал. Влайков — научен работник, бивш психолог в предприятие, посочи изключително голямото текучество на трудови психолози в някои предприятия в страната. Като една от причините за това е скромното им възнаграждение.

М. Радославова — Централна лаборатория по психология при БАН, посочи, че в много случаи изследванията на психолозите се посрещат с недоверие независимо от това, че има сключени договори.

Янка Йонова — икономист, работеща в звеното заедно с психолози в заводите „Фридрих Енгелс“, постави няколко въпроса като: от какви специалисти ще се комплектува екипът, в който работят психолози, за да е ефективен и неговият труд. Във връзка с това тя сподели някои организационни предпоставки за навлизане на психолога в сферата на своята дейност, за неговата реализация и за постигане на икономическа ефективност.

Ст.н.с. В. Русинова — Централна лаборатория по психология към БАН, говори за необходимостта от статут на психолога и за неговите права и задължения. Според промишлените организации трябва да бъдат формирани лаборатории с комплексна структура. В тях трябва да има и

икономисти, и специалисти-психолози. „Мисля — сподели тя, — че равнището на психологическата наука в момента вече е такова, че не може да се допусне специалист, който не е завършил психология, без да обиждам специалистите от другите науки, които са работили дълго време, но не са завършили психология, т. е. психологът трябва да се раздели в началото от другите специалисти, за да може да се обединява след това с тях за комплексни изследвания.“ Поставен беше и въпросът за двойната подчиненост на психолога в предприятието — от една страна, от стопанското ръководство, а от друга — от специализирани научно-методически звена.

Иван Момчилов от „Изотимпекс“ сподели мнението, че в малките предприятия трябва да се назначават психолози, а не социолози и че психологът трябва да е прикрепен към зам.-директора, а не към подолните йерархически звена.

П. Бюков от Министерството на металургията и минералните ресурси поставя остро въпроса за длъжностна характеристика на психолога.

Р. Банковска — дългогодишен психолог в Цигарената фабрика, София, сподели своя опит, посочи трудности, с които се е сблъскала. Според нея основните трудности идват не от работниците и от най-висшите ръководители, а от ръководители от

средно равнище. Посочи необходимостта от обществена изява и признание на психолога и от координационен съвет на психолози от сродни предприятия.

А. Ковачев изтъкна необходимостта от създаването и публикуването на практическо ръководство за психолога в промишлено предприятие.

Доц. П. Василев постави остро въпроса на какъв принцип трябва да бъдат организирани психолозите — отраслов или териториален? Основавайки се на опита на някои отрасли в нашата икономика, той предложи отрасловия.

А. Цветков от Централния институт по химическа промишленост посочи отговорната работа на психолога при създаване на нови промишлени мощности при реконструкция и модернизация и съгласуваната му работа с проектантите.

К.ф.н. В. Мелтева говори за необходимостта от практическа подготовка на психолозите в предприятието и тази дейност да се институционализира, като предложи това да бъде АОНСУ към ЦК на БКП или друго висше учебно заведение.

Накрая на повдигнатите въпроси отговори проф. д-р Ф. Генов. Той увери присъстващите, че поставените проблеми ще се обсъдят от Дружеството на психолозите в България и ще се ускори тяхното решаване от по-висши инстанции.

ПСИХОЛОГЪТ В УЧИЛИЩЕТО

ИВ. ПАСПАЛАНОВ

В рамките на II конгрес на психолозите в НРБ се проведе обсъждане на проблема за мястото на психологическата служба в училището, организирано като „кръгла маса“. Заседанието на „кръглата маса“ се председателствуваше от член-кор. проф. Генчо Пиръв, със секретар гл. ас.

Иван Паспаланов. В обсъждането участваха с изказвания 18 участници, а присъстваха повече от 60 души.

Във въвеждащото изложение чл.-кор. проф. Генчо Пиръв подчерта актуалността и голямата значимост на обсъждания проблем за преу-

стройството на нашето образователно дело и очерта основния кръг въпроси, които трябва да бъдат дискутирани:

1. За подготовката на висококвалифицирани кадри, които да бъдат адекватни на изискванията на тази дейност. Във връзка с това е наложително профилиране на подготовката на студентите от специалност „Психология“ в СУ, а също и въвеждане на следдипломна квалификация.

2. За организационните форми на психологическата служба в училището.

3. За връзката между преподаването на психологията в средните училища и провеждането на диагностична и консултативна дейност от психолога.

4. За взаимоотношенията на психолозите с ръководството на училището, с обществените организации, медицинската служба и т. н.

5. За функциите на училищния психолог, които той очерта в едри линии.

Изказалите се по тези проблеми 16 души се отнесоха с чувство на отговорност и загриженост, като всички изтъкнаха необходимостта от предварително експериментирание на различни форми на работа и взаимодействие с другите институции, за да се изработи адекватен статут на психологическата служба в училището. Като актуални проблеми бяха посочени следните: необходимостта от методическо осигуряване на дейността

на психолога, от адаптация и стандартизиране на методики, които да са единни за страната; за разработване на нормативи на психичното развитие, валидни за нашата популация; за взаимодействието между психолога, учителите и ръководството на училището. Особено внимание се обърна и на необходимостта от обстойно проучване на опита на напредналите в психологическата практика страни и най-вече опита в СССР, ГДР и Чехословакия.

По-голямата част от изказалите се участници в обсъждането споделиха свои впечатления и препоръки по отношение подготовката на психологически кадри, които трябва да имат висока професионална и методическа култура, за да отговорят на високите изисквания на нашата образователна и социална практика.

Като цяло участниците психолози подкрепиха безрезервно идеята за създаване на психологическа служба в училището, при намиране на най-подходящи форми и методи на работа и взаимодействия с останалите образователни и обществени институции.

Въз основа на уводното изложение на ръководителя на заседанието и изказванията на участниците, включително и на училищните психолози от гр. Пловдив, както и психолозите от учебните заведения и представителя на Министерството на народната просвета се реши да се изпрати до МНП .

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

от II конгрес на психолозите въз основа на заседанието на „кръглата маса“, посветено на темата: „Психологът в училището“.

Като се има пред вид изискването на Общонационалната програма за осъществяване на Тезисите за понататъшното развитие на образованието в НРБ и създалата се реална необходимост от службата на училищен

психолог, набелязаха се следните основни негови функции при проучване на проблемите и даване съдействие за решаването на редица проблеми в училището, между които са:

1. Проверка на „училищната зре-

лост“ на първокласниците.

2. Проучване на индивидуалните психически особености и даване на съответните препоръки относно: а) неуспяващи в обучението деца; б) изявените с по-високо развитие ученици; в) учениците, които създават трудности при учебната и възпитателната работа; г) училищното и професионалното ориентиране; д) подборът на деца за специалните училища при отклонение от нормата и др.

3. Оказване помощ на учителите и класните ръководители при изготвяне на психологическите характеристики на учениците.

4. Даване на консултации на ученици, учители, пионерски ръководители, родители по възникващи проблеми в тяхната учебно-възпитателна дейност, както и за регулиране на товарването им, организацията на свободното време и извънкласните и извънучилищните им задължения и пр.

5. За подобряване на психическия климат в класа и в други звена.

6. Съдействие за повишаване на психологическата култура на учителите, пионерските ръководители и родителите.

7. Участие в организирането и провеждането на психолого-педагогическите експерименти в училище.

8. Участие в работата по психопрофилактиката и рехабилитацията на учениците. Върху основата на изложението и изказванията се оформиха следните решения и предложения:

1. Да се препоръча на Министерството на народната просвета да предвиди в близко бъдеще необходимите щатни бройки за училищни психолози, на първо време в няколко селищни системи, в които да се експериментират и проучват проблемите за задачите, методиките и организационните форми за работа на тези психолози.

2. Да се препоръча на катедрата по психология в Софийския университет „Климент Охридски“ да подгот-

ви такъв вариант на учебния план на специалността „Психология“, в който да се дава на основата на общата теоретическа подготовка профилирана квалификация на студентите за училищни психолози, като им се осигурят условия за достатъчна практическа работа.

3. Като се използва опитът на другите страни и на СССР, както и работата на училищните психолози в гр. Пловдив, да се разработи статут за тяхната работа и служебно положение, както и квалификационна характеристика и необходимо образование за лицата, които са способни да заемат длъжността „училищен психолог“.

4. Да се създаде методически съвет от специалисти, който да разработи методическо ръководство и примерен набор от методики, необходими за работата на училищния психолог. Този съвет да има задачата да контролира и ръководи цялостната дейност по адаптацията, стандартизацията и валоризацията на методиките, както и тяхното прилагане. Да се възложни на съответните предприятия (УЧТЕПРМ и др.) изработването на необходимите материали.

5. Да се организират дългосрочни курсове за квалификация и преквалификация на психолозите, които ще извършват предвидената в т. 1 опитна работа, както и следдипломна квалификация на тези, които вече са на работа.

6. Ако е възможно да се изпратят няколко психолози да проучат опита на училищните психолози в СССР и в други страни.

7. Не се препоръчва да се създава службата „психолог-педагог“, за да се запазят специфичните задачи и области на работа на представителите на двете специалности. В перспектива могат да се създават екипи от представители на тези специалности.

Другарят Тодор Живков, генерален секретар на Централния комитет на Българската комунистическа партия и председател на Държавния съвет на Народна република България, е изпратил до проф. д-р Филип Генев по случай неговата 60-годишна писмо със следното съдържание:

Другарю Генев,

Приемете моите сърдечни поздравления по случай награждаването Ви с високото отличие орден „Народна република България“ — първа степен и Вашия 60-и рожден ден.

Закърмен с идеите на марксизма-ленинизма още в редиците на РМС и БОНСС, в годините на социалистическото съзидание Вие разгърнахте своите творчески сили и енергия за укрепването на българския спорт, за развитието на психологическата наука, за разцвета на скъпата ни Родина.

Желая на Вас и семейството Ви здраве, щастие и успехи.

20 октомври 1982 г.

(Т. Живков)

* * *

ИЗТЪКНАТ И УВАЖАВАН УЧЕН

Научната и физкултурна общественост чествува 60-годишнината от рождението на проф. д-р Филип Генев и награждаването му с високото държавно отличие ордена „Народна република България“ I степен. Той

е широко известен сред нашата общественост като активен борец против фашизма и капитализма, като един от активните дейци на младежкото и физкултурното движение, като изтъкнат и уважаван учен, педагог и пропагандист.

Другарят Филип Генев е роден на 15 октомври 1922 година в семейството на бедни, трудолюбиви и будни родители в революционното село Буковец, Врачански окръг. Познал от детство неволите на селския живот и неправдите на капиталистическия строй, отрано прегръща идеите на марксизма-ленинизма и в 1937 година е вече член на РМС. Изминали са вече 45 години, през които той крачи в редиците начело със знамето на Българската комунистическа пар-

¹ Слово, произнесено от акад. Сава Гановски на чествуването на 60-годишнината на проф. Ф. Генев

тия. За многостранната му антифашистка дейност като организатор и ръководител в РМС и БОНС, като комунистически пропагандист, като разпространител на прогресивния печат и литература, като ятак, нелегален функционер, участник в саботажни акции, като един от организаторите на издаването на нелегалните вестници на Врачанския партизански отряд „Гаврил Генов“ — „Отечествен зов“ и „Младежка трибуна“, като изпълняващ важни поръчения от щаба на зоната за поддържане връзки с ЦК на БКП, като заместник председател и председател на въздържателното дружество в гимназията в Бяла Слатина и в читалището в родното си село по поръчение на РМС и т. н., той е признат за активен борец против фашизма и капитализма.

На 9 септември 1944 г. взема активно участие в установяване властта на Отечествения фронт във Видински окръг, а когато на 10 и 11 септември немците прекосиха нашата западна граница и се устремиха през Кула за Видин, Филип Генов е един от командирите във народоосвободителната въстаническа бригада „Георги Бенковски“, която отблъсква това нападение.

С установяване на народната власт Българската комунистическа партия отново му поверява последователно отговорните постове: военен комендант в гр. Видин — месец септември и октомври, след това го назначава за зам.-командир по политическата част на дружина, а от края на м. ноември по решение на Областния комитет на партията е изтеглен за зам. зав. „Военния отдел“ в Областния комитет на Отечествения фронт — гр. Враца.

Първата областна конференция на РМС, която се провежда след 9. IX. през месец декември, го избира за член на Бюрото на Комитета и му

възлага да завежда военния отдел. През 1946 година завършва 6-месечна партийна школа, а от есента на същата година е избран за председател на Областния комитет на демократичната младеж. По решение на ЦК на РМС от месец април 1947 година е изтеглен в София, където Учредителният конгрес на народния физкултурен съюз го избира за организационен секретар. На V конгрес на РМС е избран за кандидат-член на ЦК на РМС, а на Обединителния конгрес на Съюза на народната младеж — за член на Централния комитет.

През този период се изявява като активен младежки функционер, съдейства за изграждане и укрепване на младежкото единство.

В последствие заема различни отговорни постове във физкултурното движение. Член е на Бюрото на ВКФС при Министерския съвет, председател на ЦС на ДСО „Урожай“ (1952—1957 г.). С изграждането през 1957 г. на БСФС е член на неговото бюро и заема различни длъжности, включая и зам.-председател на ЦС на БСФС.

Има определени заслуги за развитието на редица видове спорт, като борбата и вдигането на тежести. В продължение на 16 години е член на ръководните органи на Световната федерация по вдигане на тежести, а сега пожизнен почетен член на нейното ръководство. За своята активна дейност за изграждане и укрепване на социалистическото физкултурно движение е удостоен със званията „Заслужил деятел на физкултурата“ и „Заслужил съдия“.

Още от първите ученически години той се изявява като любознателен младеж. С отличен успех завършва както прогимназията, така и гимназията в Бяла Слатина през 1941 година. Той е и неин първенец. Така

завършва по-късно и партийната школа и по задочен път завършва две висши образования — специалност „Философия“ в Софийския университет и педагогическия профил на ВИФ „Г. Димитров“. В началото на 1965 година е изпратен на специализация в СССР, където за 4 години защитава последователно кандидатска и докторска дисертация.

След завръщането си от СССР — 1969 г. работи като съветник по науката към Комитета за младежта и спорта при Министерския съвет, а от месец февруари 1970 година му е поверено създаването на звено по „Психология на управлението“ в току що изграждащата се Академия за обществени науки и социално управление при ЦК на БКП, където работи и сега.

Прослуженото време на Филип Генов на научни длъжности е около 18 години. Но неговият научен стаж в областта на обществените науки, като изследовател на социалните процеси, обобщаващ данните, анализиращ ги, разкриващ техните особености, за да установява тенденциите на протичането им и на тази основа да прави изводи и да дава препоръки за тяхното управление, е над 34 години. През този период Филип Генов е издал над 400 труда. От тях повече от 20 са монографии, книги и учебни пособия. Те са написани предимно самостоятелно. От тези публикации около 300 са научни, а останалите научно-популярни. По отношение на проблематиката най-голям е относителният дял на тези по психология на управлението, психология на спорта, политическа психология, а след тях и по социология и организация и управление.

Безспорно, на първо място следва да се открият неговите разработки по проблемите на психологията на управлението. Той е не само първият организатор у нас на такова научно

учебно звено, не само създател на първия учебен курс по психология на управлението, но по мнението и преценката на най-изтъкнати съветски психолози Филип Генов стои на едно от първите места в социалистическите страни по разработката на психологическите проблеми на социалистическото социално управление. Затова не случайно към това звено в Академията проявяват интерес психолози от партийните учебни звена от братските социалистически страни. През тази година в Съветския съюз беше публикувана неговата монография „Психология на управлението“, което несъмнено е високо признание за нашия юбиляр.

На второ място висока оценка заслужават неговите разработки, посветени на социално-психологическата теория на трудовия колектив. Особено значение имат тези за психическия климат (между впрочем той беше и научен ръководител по тази тема на колектив от специалисти по линия на СИВ). През 1977 година излезе от печат монографията „Психическият климат в трудовия колектив“. Актуално звучение имат и публикациите му напоследък, в които се разкриват психологическите особености на бригадите колективи в бригадите с нова форма на бригадна организация на труда. Той направи успешен социално-психологически портрет и на бригадите, работещи под девиза „Героят е винаги в строя“.

На трето място широк отзвук у нас и особено в чужбина получиха трудовете на Филип Генов по психологически проблеми на мобилизационната готовност и на волевата подготовка на спортистите. През 1971 година излезе в Съветския съюз неговата монография „Психологически особености на мобилизационната готовност“, която също така беше посрещната положително от съветската психологическа общест-

веност. Трябва да подчертаем, че тази проблематика донесе и най-голяма известност на Филип Генов в чужбина както в социалистическите, така и в капиталистическите страни.

На четвърто място голям интерес предизвикват публикациите на Филип Генов по някои фундаментални за психологическата теория проблеми и категории. Сред тях се открояват неговият „Концептуален модел за структурата на качествата на социалистическата личност“, „Същността и видовете психически механизми и тяхната роля за стимулиране социалната активност на личността и колективите“, „Същността и видовете социална активност на личността и социалните организации“, за „Същността и видовете на психическите бариери при внедряване постиженията на научно-техническия прогрес, за „Същността на интелекта, неговата структура и видове“, за „Психическата дееспособност на населението от 3 до 60-годишна възраст“, за „Психологическите особености на общуването чрез масово-политическата дейност, като духовна връзка на партията с трудещите се“, „Психологическите особености на комунистическата партия“ и още много други.

При внимателно вникване в трудовете на Филип Генов може да се открият някои от чертите, които характеризират неговия почерк като учен и като автор.

Преди всичко трябва да се подчертае, че тематиката на творчеството му е определена от етапа на общественото ни развитие, партийната политика и конкретните задачи, които е трябвало да решава организацията, в която Филип Генов е работил. Затова тази тематика има актуални звучения и непосредствено е съдействувала за усъвършенстване на социалната практика.

Когато работи за изграждане организационните основи на физкультурното движение, той последователно публикува книгите — „Физкультурен колектив“, „Народните съвети и физическата култура и спортът“, а през 1956 година е главен автор на учебника за ВИФ „Г. Димитров“ — „Организация на физическата култура и спорта в НРБ“. По-късно като отговорник за учебно-спортната работа и необходимостта за поставяне подготовката на спортистите на научна основа, публикува монографиите „Многогодишно планиране на спортната подготовка“, „Волевата подготовка на спортиста“ и „Мобилизационната подготовка на спортиста“ — 1972 година.

Постъпването му на работа в Академията за обществени науки и социално управление обуслови появяването на трудовете по психология на управлението, социална и политическа психология. Той се изявява като обществовед със солидна марксистко-ленинска подготовка. Затова за него класово-партийния подход има определящо значение при изследване и особено при тълкуване на получените резултати и правене на съответни теоретически и практически изводи. За неговото творчество е характерно, че той се изявява като войнстващ учен на идеологическия фронт. Това се отнася не само за тематиката, свързана с психологическите проблеми на партийната дейност или тези на идеологическото въздействие, но и до останалите разработки. Той най-активно се бори за приложение в живота на марксистко-ленинската априлска линия на партията, начело с др. Т. Живков.

Филип Генов творчески участва в разработката и приложението на априлската линия на партията в областта на физическата култура и спорта, а така също и в областта на психологията.

За проф. Филип Генов е характерен

и емпирично изследователският подход. Всички негови основни разработки се изграждат на базата на солиден емпиричен материал. Той е провел лично или под негово ръководство над 100 изследвания. Техен обект са трудещите се, ръководителите или спортистите в естествени условия на тяхната дейност. Затова и доказателствеността на тезисите му е убедителна. Той притежава ценното качество да умее да привлича широк актив от изследователи, научни работници, специалисти, дейци на обществените организации и курсисти. Това му позволява да провежда мащабни изследвания, в които се обхващат хиляди лица. Той умее да прави и да адаптира методики и инструментарни за неговите изследвания.

Като изследва непосредствената социална практика, Филип Генов има възможност да изучава психиката на личността и нейните колективи и организации в развитие и на тази основа да прогнозира бъдещото състояние и да предлага мерки за съзнателното управление на тези социални процеси. Особено ценно е, че под негово ръководство се разработват и внедряват социално-психологически проекти в трудови колективи и селищни системи.

За Филип Генов е характерна и научната смелост. Той не се бои да поставя пред себе си трудно решими научни проблеми. Не робува и на установеното вече от други автори по интересующите го проблеми. Не се бои да изказва смели идеи и твърдения. Затова в неговите разработки има и дискусионни моменти. Самият той обича да предизвиква дискусии. Това качество на Ф. Генов е толкова по-ценно, защото сред научните работници в областта на техните науки е особено необходимо да се намали цитирането, да се обърнем повече към нашата социал-

на действителност, да я изследваме комплексно, едновременно от позициите на философията, социологията, политическата икономия, психологията, науките за управление. На тази основа да разкриваме същността и тенденциите на социалните процеси. Необходимо е дълбоко уважение към тези, които са писали преди нас и в същото време — смелост в самостоятелното изследване и научното мислене.

За проф. Филип Генов е характерна и неговата многостранна професионална подготовка. Той не е тесен специалист, само като психолог. Той е специалист и по проблемите на теорията и организацията на управлението и по проблемите на партийната работа. Той притежава солидна философска, педагогическа, физкултурна и военна подготовка. Обладва голям организационен опит не само като организатор, но и като пропагандист и педагог. Има не само богат вътрешен, но и международен опит. Всичко това му дава възможност от позициите на комплекс от знания и опит да вижда по-добре същността на явленията при тяхното изследване.

Аз непрекъснато заявявам пред нашите философи, психолози и педагози, че не е достатъчна само една специалност. Нужно е при съвременната комплексна разработка на проблемите да изучават и други науки.

Проф. Филип Генов се характеризира и с това, че пише ясно, точно и разбираемо. Това прави неговите трудове четливи както за научните работници, така и за тези в практиката. Това не е случайно. Той е участвувал в съставите на редакционните колегии на „Философска мисъл“, „Психология“, „Физкултура и спорт“, „Въпроси на физическата култура“, на научните трудове по философия и по партийно строителство към АОНСУ.

Своите тези и разработки Филип Генов е докладвал на много световни, европейски и национални конгреси и конференции. Има над 80 публикации в други страни на света — СССР, Канада, САЩ, ФРГ, Англия, Австралия, Мексико и други. В учебници по психология, в монографии, дисертации, студии и статии се позовават на резултатите от неговите изследвания и разработки. В областта на спортната психология и психология на управлението има международна известност и признание.

Филип Генов разгръща активна обществена, научна и организационна дейност. Избран е за член на Директорския съвет на Европейската федерация по спортна психология (1975 г.) и на Изпълнителния комитет на Световната организация по спортна психология (от 1971 г.). На XX конгрес по приложна психология е избран и в ръководния съвет на направление „Организационна психология“. Той е член на много научни съвети. Участва в дейността на Дружеството на психо-

лозите. Работи като зам.-председател на Дружеството и е един от най-активните участници в организацията и провеждането на I и II конгрес по психология, а така също и на трите национални конференции. Той е един от активните организатори и издатели на нашето списание „Психология“.

Възрастта 60 години е несъмнено зряла възраст за научните работници в областта на обществените науки. Независимо от успехите, които има Ф. Генов, това не е връх, на който трябва да спре. Затова нека пожелаем на др. Ф. Генов още дълги години здраве и все така изключителна трудоспособност, за да може да дава и занапред своя активен принос за издигане ролята на психологията като важна обществена сила в нашето социалистическо развитие. Такава е повелята на партията за всички психолози, такава е тя и за активния комунист, за енергичния организатор и общественик и неукротимия от постигнатото учен — Филип Генов.

СЪДЪРЖАНИЕ

на десетата годишнина на списание „Психология“

1. АРНАУДОВА, Р. — Разкриване на причинно-следствени връзки от деца с хипотиреодизъм посредством обучаващ експеримент III—188
2. ВАСИЛЕВ, П. — Относно някои съвременни буржоазни психологически възгледи за личността II—124
- ✓ 3. Венда, В. Ф. — Перспективи в развитието на психологическата теория на обучението IV—228
4. ВЛАЙКОВ, АЛ. — С лице срещу реална опсност V—321
5. Втори конгрес на психолозите в НРБ VI—334
- 5а. ГАНОВСКИ, С. — Проф. Ф. Генов на 60 г. VI—392
6. ГЕНОВ, Ф. — Към десетата годишнина I—1
7. ГЕНОВ, Ф. — Същност на психическата бариера I—4
8. ГЕНОВ, Ф. — Виден учен и общественик — акад. Сава Гановски на 85 години II—66
9. ГЕНОВ, Ф. — Психически бариери при внедряване постиженията на техническия прогрес II—74
10. ГЕНОВ, Ф. — Същност на психическия механизъм III—145
11. ГЕНОВ, Ф. — Пред II конгрес на българските психолози V—266
- ✓ 12. ГЕНОВ, Ф., Л. МАВЛОВ — Особенности в насоките на развитие на приложната психология V—273
13. ГЕНОВ, Ф. — Психически механизъм и трудова активност V—279
14. ГЕОРГИЕВА, Е.; А. АТАНАСОВА — Овладяване на психо-педагогическата рефлексия II—103
15. ГИЧАН, И. С. — Психологически анализ на наставничеството като възпитателна система I—47
16. ДАСКАЛОВА, Ф. — Формиране на инициативната вербална комуникация у децата през ранна възраст I—32
17. ДЕНЕВ, Д. — Стил на умствените операции в учебната дейност V—311
- ✓ 18. ДОБРЕВ, Т. — Насоченост на личността у студенти I—42
19. ДРАГОШИНОВА, Р., Т. ТАТЪЗОВ — Особенности на мисленето през ранна детска възраст II—99
20. ДУНЧЕВ, В. — Експериментално изследване на взимовръзките между формалните и съдържателните характеристики на насочеността на личността I—26
21. ЕВТИМОВ, ИВ. — За техническите способности на учениците от първи-трети клас на ЕСПУ II—109
22. ЕНЕВА, Г. — Конформизмът и неговото място в предучилищна възраст IV—240
23. ЖЕКОВА, СТ. — Психология на творчеството /Г. Пиръов и кол./ I—61
24. ЖЕКОВА, СТ. — Професионалната наблюдателност на учителя и моделът на ученическия клас III—160
25. ЖИВКОВА, ХР. — Усещане за цвят у учениците и ролята му за развитие на изобразителните им способности III—174
26. ИГНАТОВ, М. Г. — Склоността към интерференция — една характеристика на когнитивния стил I—20
27. ИНДЖОВА, М. — Нови книги III—159
28. ЙОЛОВ, Г. — Жизнената позиция и психическият статус на възрастните хора V—296
29. КАРАГЪЗОВ, ИВ. — Преносът на знания и умения като диагностично-прогностичен критерий III—164
30. КИСКИНОВ, Ч., М. ИГНАТОВ — Влияние на зависимостта от перцептивно поле и основната социална насоченост върху величината и сходството на междуличностни оценки V—287
31. КЪНЧЕВА, АН. — Особенности на деловата насоченост у студенти с педагогически профил IV—224
32. ЛОМОВ, Б. Ф. — За изследване законите на психиката II—82

33. МАВЛОВ, Л. — Равнища на перцептивно обобщение IV—203
34. МАВЛОВ, Л. — Хемисферна латерализция при перцепция на ритмови патерни V—283
35. МАДЖАРОВ, Г. — Динамика на психическите състояния в туристическата група II—93
36. МУТАФОВА, Ю., С. ИВАНОВ — Общуване и взаимодействие в спортния ко-
лектив II—119
37. НИКОВ, АТ. — Насоченост на студентите към учебната дейност IV—219 ✓
38. ПАСПАЛАНОВ, ИВ. — Асен Петков на 60 години V—303
39. ПЕНЧЕВА, С. — Хемисферна латерализация за форми при здрави лица и при
болни с огнищни мозъчни увреди II—113
40. ПЕТКОВ, АС. — Системният подход в изследването на личността V—305 ✓
41. ПИРЪОВ, Г. — Четвърта международна конференция в Прага IV—260
42. ПИРЪОВ, Г. — Психологически проблеми на VIII международен педагогиче-
ски конгрес V—321
43. ПОПОВ, С., К. КАБАКЧИЕВ — Електрофизиологични и психологични кри-
терии за промени в състоянието при хетерогенна тренировка IV—244
44. ПОСТАНОВЛЕНИЕ НА ЦК НА БКП — За по-широко използване на со-
циологическите и психологическите знания за усъвършенстване на производ-
ството IV—200 ✓
45. РУСИНОВА, ЗЛ. — Изследване смисловото пространство на художественото
възприятие III—153
46. РУСИНОВА, ЗЛ. — Защитени дисертации V—310
47. СТАМЕНКОВА, Н. — Кратък речник по психология IV—257
48. ТОПАЛОВА, В. — Общото събрание на Европейската асоциация по социална
психология II—130
49. ТОТЕВА, С. — Някои наблюдения върху прилагането на проективния рису-
вателен тест „Омагьосаното семейство“ при деца на алкохолици IV—215
50. ХРИСТОЗОВ, ХР. — Психологично изследване на невротични деца III—180
51. ЦАНЕВ, Ц. — Метод за изследване разбирането на принципа при техническо-
то мислене IV—249 ✓
52. ШИШКОВ, АТ. — Психогенни аспекти на стресовите състояния при децата I—14
53. ЯНАКИЕВА, ЕЛ., КР. СТОЯНОВА — Фрустрацията и педагогическата практи-
ка на детската учителка III—171
- 45 ЯНЕВ, В. — Изследване на оперативното мислене у спортисти I—54
- ЯНЧЕВ Р. — Социално-психологическият подход на Георги Лимитров III—138

ЗА СВЕДЕНИЕ НА АВТОРИТЕ

Материалите, които се изпращат за публикуване в списанието, трябва да бъдат съобразени със следните изисквания:

- да не са публикувани в други печатни издания
- да са оригинални и с практическа значимост
- научните публикации да са одобрени от научните ръководители на съответните институти

— материалите да са изложени кратко, в обем не повече от 240 машинописни реда (8 страници по 30 реда). В посочения обем се включват и таблиците, фигурите и литературата. Ръкописите се изпращат в два екземпляра. **НЕ СЕ РАЗГЛЕЖДАТ ИЗОБЩО МАТЕРИАЛИ В ПО-ГОЛЯМ ОБЕМ.**

— списъкът на литературата трябва да съдържа само имената на авторите, които се цитират в статията.

— да бъде приложена кратка анотация (не повече от 10 машинописни реда), с която да се разкриват същността и приносът на публикацията.

— фигурите да се начертани на плътна бяла хартия с плътни линии с черен туш в мащаб 1:1. Надписите към фигурите да бъдат на отделен лист. На гърба на същите да се пише с молив номерът и заглавието на статията и името на автора.

— заглавията на таблиците да бъдат кратки и да се изписват плътно всички наименования на графите.

— да се посочват трите пълни имена на автора, месторабота и адрес.

Публикуваните материали се хоноруват. Непубликуваните не се връщат на автора.

Материалите, които не отгорарят на посочените условия, не се разглеждат от редакционната колегия.

СОДЕРЖАНИЕ

1. Новый этап в развитии психологии в НРБ	334
2. Приветствия	337
3. О состоянии психологической науки у нас	344
4. Программа развития психологии в свете решений XII Съезда БКП . .	356
5. Устав Общества психологов	366
6. Центральный совет Общества психологов	369
7. Секции	370
8. За круглым столом	387
9. Выдающийся и пользующийся уважением ученый	392

CONTENTS

1. A new stage in the development of psychology in the PR of Bulgaria . . .	334
2. Greetings	337
3. On the state of the psychological science in our country	344
4. Programme for development of psychology in the light of the XII Congress of the BCP	356
5. Statutes of the Society of the psychologists	366
6. Central Board of the Society of the psychologists	369
7. Sections	370
8. Round tables	387
9. Distinguished and respectable scholar	392